

Univerzita Palackého v Olomouci

Fakulta tělesné kultury

AGRESIVITA HRÁČEK V HÁZENÉ

Diplomová práce

(bakalářská)

Autor: Lucie Severová, aplikovaná tělesná výchova

Vedoucí práce: prof. PhDr. Hana Válková, CSc.

Olomouc 2012

Jméno a příjmení autora: Lucie Severová

Název diplomové práce: Agresivita hráček v házené

Pracoviště: Katedra aplikovaných pohybových aktivit

Vedoucí diplomové práce: prof. PhDr. Hana Válková, CSc.

Rok obhajoby diplomové práce: 2012

Abstrakt: Cílem bakalářské práce je popsat hladinu agresivity pomocí B-D-I u starších dorostenek a hráček interligy v házené, porovnat agresivní hodnoty hráček a zjistit, jak korespondují dotazníkové hodnoty s reálem. Zkoumaný soubor tvoří hráčky DHK Zora Olomouc ve věkových kategoriích starší dorostenky a interligový tým, který hraje nejvyšší ligu v České republice. Výzkumu se zúčastnilo 11 hráček z každého týmu. Všechny hráčky jsou aktivní sportovkyně a absolvují pravidelné tréninkové jednotky. Diagnostika probíhala za pomoci osobnostního inventáře B-D-I (Buss-Durkee-Inventory) a pozorováním jednotlivých zápasů. V celkovém výsledku se agresivněji projevovaly hráčky interligy.

Klíčová slova: agrese, agresivita, násilí, inventář B-D-I, sport, házená, osobnost hráčky házené

Souhlasím s půjčováním diplomové práce v rámci knihovních služeb.

Author's first name: Lucie Severová

Title of the master thesis: Aggressiveness of handball players

Department: Department of Applied Physical Activities

Supervisor: prof. PhDr. Hana Válková, CSc.

The year of presentation: 2012

Abstract: The main goal this bachelor thesis is describe level of the aggressiveness. We used B-D-I system. Especially in juniors handball team and players of the interliga. We found out levels the aggressiveness of players and compared them with the levels in the questionnaires simultaneously we looked if we have got any match. All of these respondents belong Zora Olomouc handball club. For our reserch we picked 11 players from each of the categories. All of them are an active athletes and comes regularly on practice. How we mentioned at the begininng we used for diagnosis B-D-I system (Buss-Durkee-Inventory) and observation each of the single matches. In result were players of interliga more aggressive then juniors.

Keywords: aggression, aggressiveness, violence, B-D-I inventory, sport, handball, personality of player handball

I agree the thesis paper to be lent within the library service.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně pod vedením prof. PhDr. Hany Válkové, CSc., uvedla všechny použité literární a odborné zdroje a dodržovala zásady vědecké etiky.

V Olomouci dne 16.7.2012

.....

Děkuji prof. PhDr. Haně Válkové, CSc. za pomoc a cenné rady, které mi poskytla při vedení bakalářské práce a hráčkám, které se zúčastnily výzkumu.

Diplomová práce byla řešena v rámci projektu IGA FTK_2012:016 „Agresivita ve vztahu k ukazatelům sportovního výkonu v soutěži (vybrané anticipační sporty)“.

OBSAH

1 ÚVOD	8
2 PŘEHLED POZNATKŮ	10
2.1 Základní pojmy	10
2.2 Faktory ovlivňující agresi	12
2.3 Druhy agrese	12
2.4 Teorie vzniku agrese	14
2.5 Sport	16
2.5.1 Charakteristika sportu	16
2.5.2 Rozdělení sportu	16
2.5.3 Házená	17
2.5.4 Činitelé ovlivňující agresivitu v házené	20
2.6 Osobnost sportovce	21
2.7 Žena a sport	22
2.7.1 Biologické faktory	23
2.7.2 Psychosociální aspekty	24
2.7.3 Vedení tréninku žen	24
2.8 Metody zjišťování agrese ve sportu	26
2.8.1 Dotazování	27
2.8.2 Pozorování	28
2.8.3 Projektivní metody	28
3 CÍLE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	30
3.1 Hlavní cíl	30
3.2 Dílčí cíle	30
3.3 Výzkumné otázky	30
3.4 Dílčí úkoly a postup	30
4 METODIKA	31
4.1 Participantky	31
4.2 Sběr dat	31
4.3 Zpracování dat	33
4.4 Organizace výzkumu	34

5 VÝSLEDKY	36
5.1 Výsledky jednotlivých kategorií B-D-I	36
5.2 Výsledky celkové agresivity	38
5.3 Výsledky celkové hostility	38
5.4 Výsledky pozorování zápasů	39
5.5 Výsledky B-D-I u jednotlivých postů a srovnání s realitou v utkání	41
5.6 Kazuistika hráček	42
6 DISKUZE	44
7 ZÁVĚR	46
8 SOUHRN	48
9 SUMMARY	50
REFERENČNÍ SEZNAM	52
PŘÍLOHY	54

1 ÚVOD

Jeden z hlavních cílů civilizovaných zemí, je nastolit celosvětový mír. Svět bez válek, rozepří a násilí. Avšak negativním výsledkem tohoto snažení je, že ubývá podnětů k vyventilování agrese v pozitivním smyslu. Jelikož agrese je důsledkem nesouladu vnitřní harmonie člověka, je zřejmé, že čím více se společnost bude snažit o mírumilovnost, tím více se v nás budou uměle vytvářet lidské konflikty, které povedou k jejímu vzniku. Paradoxem je, že právě proto, že se společnost snaží vše řešit nenásilnou cestou, vytváří si tím příznivé podmínky pro vznik agrese.

Nejpříznivější cestou, jak vyventilovat tuto přebytnou agresivitu, je sport. Zvláště v dnešní době, kdy máme obrovský výběr z jednotlivých sportovních disciplín. Nejužitečnější jsou kontaktní sporty, kde dochází k přímému styku soupeřů.

Házenou jsem si vybrala, protože se tomuto sportu věnuji již od předškolního věku a velice ovlivnila mé dětství a dospívání. Díky házené jsem se na základní škole dostala do třídy se zaměřením na tento sport a dále jsem pokračovala ve studiu i na Gymnáziu, kde jsem navštěvovala také sportovní třídu. Díky pravidelným tréninkům jsem prošla všemi věkovými kategoriemi až do interligového týmu hrající nejvyšší ligu v České republice a v současnosti zde trénuji. Dalším mým úspěchem v házené bylo zařazení do výběru reprezentace v kategorii starších dorostenek.

V bakalářské práci se budeme zabývat projevy agresivity, které se u hráček projevují v průběhu utkání. Pozorovány jsou věkové kategorie starší dorostenky a interligový tým. Na každou hráčku je vyvíjen herní i psychický tlak. V dnešním stylu házené a urychleném herním vývoji hráčky mohou nastat potíže se zvládnutím vlastních emocí. Agresivita se u každé může projevit odlišným způsobem.

V teoretické části se budeme zabývat pojmem agresivita. Podle kterých aspektů ji můžeme rozdělit, jaké faktory ji nejvíce ovlivňují a také jaké teorie o vzniku agresivity existují. Budeme charakterizovat sport z psychologického hlediska. Jaký má vliv na vývoj jedince a jak člověku může pomoci nebo naopak, jak může ublížit. U sportu se zaměříme na trénink žen, který má svá specifika a odlišnosti od tréninku mužů a jaké psychosociální aspekty jsou pro ženský sport typické. Věnovat se budeme i házené, její charakteristice a činitelům, které agresivní chování hráček ovlivňují.

V praktické části porovnáme hladinu agresivity mezi staršími dorostenkami a interligovými hráčkami, celkovou agresivitu a celkovou hostilitu. Podle výsledků z dotazníku

vyhodnotíme jednotlivé kategorie agresivity a srovnáme je s pozorováním hráček rozdělených podle postů.

Jelikož je tato bakalářská práce pilotní, rozhodli jsme se pro analýzu nejčastějších projevů agresivity. Podrobněji bych se této problematice chtěla věnovat v diplomové práci.

2 PŘEHLED POZNATKŮ

Agresivita je nejčastěji spojována s negativním chováním, které se projevuje jako malý vzdor, ale může vést k vandalismu, úmyslnému poškození na zdraví, dokonce i smrti. Na druhé straně máme pozitivní agresivitu, díky které člověk v životně nebezpečných situacích dokáže jednat.

Proto může být agrese chápána jako komponenta normálního chování, která je uvolněna, aby uspokojila potřeby nebo aby překonala ohrožení fyzické nebo psychické integrity. Tato pozitivní funkce slouží k ochraně člověka a nikdy není zaměřena na destrukci oponenta (Čermák, 1998).

Agresivita je výsledkem vnitřní nepohody, kdy se přičí a odlišuje prožívání s jednáním. Má mnoho příčin, ale tou nejvíce zmiňovanou je frustrace, která se definuje jako „prožitek skutečného nebo domnělého neúspěchu, krivdy, ústrku, zmaření nějakého očekávání, snahy a z toho plynoucí neuspokojení“ (Geist, 2000, 67).

2.1 Základní pojmy

Agrese (aggression):

- jednorázový děj, sklon k útočnému jednání vůči věcem, zvířatům a lidem (Šimanovský, 2002),
- nepřátelství, útočnost či výbojnost v jednání vůči určitým objektům, útok na překážku na cestě k uspokojení potřeby, rozdělena na 4 stupně:
 1. Bez vnějších projevů, probíhá pouze v myšlení,
 2. Projeví se navenek, např. nadávkou či hrubým gestem,
 3. Destrukce, projeví se bouchnutím dveří, rozbíjením předmětů,
 4. Fyzické napadení druhé osoby (Hartl, 1993),
- reakce na frustraci (Hartl & Hartlová, 2004),
- psychologická, emočně motivační mohutnost, jež má za cíl poškodit přírodu, věci, lidi nebo sebe samého (Poněšický, 2005),
- forma chování, jehož cílem je záměrně někoho poškodit nebo mu ublížit (Čermák, 1998),
- útočné chování proti druhým osobám nebo vůči vlastní osobě, které v určitém okamžiku nastupuje jako reakce na skutečné nebo zdánlivé ohrožení (omezení) vlastní moci (Geist, 2000),

- chování, které je vedeno se záměrem zranit, ublížit jiné osobě nebo poškodit či zničit cizí majetek (Gillernová, 2000).

Agresivita (aggressiveness):

- opakovaný děj, tendence k útočnému jednání vůči druhé osobě či okolí (Hartl, 1993),
- dispozice k agresivnímu chování (Čermák, 1998).
- tendence k napadání, která je v těsném vztahu s frustrací, dynamismus jedince, který neutíká před bojem ani potížemi (Sillamy, 2001),
- trvalý sklon chovat se agresivně v různých situacích (Gillernová, 2000).

Násilí:

- uplatňování síly k překonání odporu (Hartl, 1993),
- záměrný pokus fyzicky někomu ublížit (Čermák, 1998).

Hostilita:

- nepřátelský postoj vůči sobě nebo jiným osobám (Hartl & Hartlová, 2004).

Hněv:

- silná afektivní agresivní reakce na urážku, frustraci apod. (Hartl & Hartlová, 2004),
- mediátor agrese, podbarven často smutkem, doprovázen depresí, často ztotožněn s city, napomáhá legitimizaci agrese (Čermák, 1998).

Nenávist:

- hluboká, intenzivní emoce vyjadřující zaujatost, nepřátelství a vztek vůči jiné osobě, skupině či objektu. Spojená s potřebou škodit a působit bolest s pocitem radosti (Hartl & Hartlová, 2004),
- velmi silný emoční prožitek, charakteristický odmítáním, zlobou a odporem, nepřátelstvím, záští až touhou po zničení objektu nenávisti (Geist, 2000).

Zlost:

- záporná emocionální reakce. Zlost může být racionální, emocionální, impulzivní, afektivně pomstychtivý, destruktivní běsnění (Hartl & Hartlová, 2004),
- náhlá emoce s agresivní tendencí, která se projevuje značným výrazovým, gestikulačním i slovním vzrušením, někdy nekontrolovatelným (Sillamy, 2001).

Destruktivita:

- chování, které vede k ničení a poškozování předmětů i lidí (Hart & Hartlová, 2004).

2.2 Faktory ovlivňující agresi

Názory na příčinu a povahu agrese se již mnoho let přičí. Jedná se o to, zda je agresivita vrozenou pudovou silou s biologickými předpoklady nebo naučená vlastnost získaná v důsledku frustrací (Poněšický, 2005). Doposud se nepodařilo zjistit s přesností, který činitel je silnější. Zastánci teorie, že agrese je čistě vrozená, člověk jí tedy nemůže ovlivnit a vykonané skutky jsou tím pádem omluvitelné, se dostávají do konfliktu s vědci, kteří věří, že agrese je naučená. Z toho vyplývá, že je změnitelná. Je to výsledek výchovy a okolních vlivů. Výchovná praxe však tuto myšlenku nepotvrdila, u některých dokonce vyvolala opačné výsledky. Nakonečný (1995) udává, že agrese je stav související s vnitřními stavy, podmínované zlostí nebo frustrací, které na vnější podnět vyvolávají reakci. Tato reakce se při opakování stává naučenou reakcí.

Samostatnou skupinou jsou extrémní případy, kde nálezy týkající se dědičnosti, fyziologických, neurofyziologických a chemických substrátů a mechanismů agrese pomáhají porozumět, kde dochází k prolínání biologických, psychických a sociálních faktorů (Čermák, 1998).

Zda jsou biologické předpoklady předmětem pro agresivní chování, se zkoumalo v minulosti i nyní. Některé studie potvrzují, že jsou více než jiné faktory odpovědné za agresi, jiná přisuzují vrozenému základu agrese minimální pozornost. Proto nejpřirozenějším východiskem je uznat, že na agresi mají vliv jak biologické předpoklady, tak výchova.

2.3 Druhy agrese

Agrese se rozděluje do mnoha kategorií a skupin podle různých aspektů a výsledků chování. Nejčastěji bývá rozdělena na:

- a) instrumentální- člověk jedná podle plánu, zcela vědomě a uvědomuje si důsledky svých činů,
- b) emocionální- jedinec reaguje na základě emočních podnětů, které mají silně negativní charakter, jedná se o spontánní chování a člověk si neuvědomuje riziko svých činů.

Rozdíl mezi těmito druhy je v důvodu a důsledku jednání.

Čermák (1998) se zmiňuje o dalším, starším rozdělení, o jehož definici se zasloužil K.E. Moyer, který formuloval sedm různých druhů agrese na základě odlišností v podnětových a fyziologických zdrojích. Rozdělení bylo uskutečněno podle studií na zvířatech, avšak ukázalo se, že je prospěšný k pochopení lidské agrese. Tyto modusy jsou nejčastějšími složkami násilí mezi lidmi:

- a) predátorská agrese je útočné chování zvířete proti přirozené kořisti. Vyvolávací podnět je pohybující se kořist,
- b) agrese mezi samci nastoluje hierarchii dominantních a submisivních samců ve skupině,
- c) agrese vyvolaná strachem se vyskytuje v situaci, která neumožňuje únik a ohrožuje jedince,
- d) dráždivá agrese je vyvolána živými nebo neživými objekty. Předchází ji frustrace, bolest, hlad, únava a další stresory,
- e) mateřská agrese se projevuje u matky při ohrožení mláďete,
- f) sexuální agrese je vyvolána stejnými podněty jako sexuální reakce vyvolané většinou u samců,
- g) agrese jako obrana teritoria je reakce na již vymezené území.

Další dělení agrese je na přímou a nepřímou, fyzickou a verbální. Z toho vznikají kombinace:

- a) přímá fyzická agrese (kopnutí, pohlavek),
- b) přímá verbální agrese (nadávky, zesměšňování),
- c) nepřímá fyzická agrese (ničení majetku objektu agrese),
- d) nepřímá verbální agrese (pomluvy, žerty a symbolická agrese, která je vyjádření v dílech umělců, jako jsou kresby nebo básně) .

Fromm (1973) poukazuje na další možné rozdělení agrese:

- a) benigní
- b) maligní

ad a) Benigní, neboli životu sloužící agrese je reakce na ohrožení životních zájmů, která je stejná u lidí i zvířat. Má pouze obranný charakter, který nám umožňuje odstranit potenciální nebezpečí a tím si uchovat nárok na přežití.

ad b) Tento druh agrese se nepovažuje za instinktivní, nýbrž za naučenou agresi nutnou k přežití. Jejímí hlavními projevy je krutost a destruktivita, které nemají nic společného s obranou proti nebezpečí. Je to čistě lidská záležitost, která má za následek rozepře ve společnosti.

Podle Nakonečného (1996) rozdělujeme agresi na:

- a) zlostná,
- b) instrumentální,
- c) spontánní.

ad a) Zlostná agrese může být vyjádřena jako nevole, která může vypadat jako agrese, ale agresí není. Nebo může být vyjádřena jako odplata, při které uspokojujeme svoji osobu a opět nabýváme svých hodnot na úkor bolesti našeho objektu.

ad b) Do instrumentální agrese řadíme obrannou agresi, jejímž cílem je přežít, slouží jako ochrana před nebezpečím a jeví se jako neagresivní. Agrese dosažená je charakterizována jako potřeba být obdivován.

ad c) Slast z boje, sadismus patří do spontánní agrese, kdy člověk dosahuje uspokojení z bolesti druhých. Jejich záměrem je sebepovýšení a autostimulace.

2.4 Teorie vzniku agrese

Mezi významné autory, kteří se zabývali vznikem agresivity a popisovali její příčiny, patří neoinstinktivisté Sigmund Freud a Konrad Lorenz. Teorie těchto psychologů, jejich podobnosti i odlišnosti shrnul ve své knize Fromm (1973). Jejich teorie jsou velice rozdílné a každý popisuje lidskou osobnost jinak. Avšak v některých aspektech se tyto dva autoři shodují. Oba tvrdí, že agresivita je nekonečný pramen energie a pro jeho uvolnění není zapotřebí vnější podnět. Naopak neventilovaná agresivita je zdraví škodlivá a může vést k duševní chorobě. Tato utlačovaná energie se přeměňuje na destruktivní a lze ji jen těžko dlouhodobě ovládat.

U Freuda teorii agresivity předcházelo mnoho let studií základních lidských pudů. Dokud věřil, že dva základní lidské pudy jsou libido a pud sebezáchovy. Změnu názoru můžeme připsat k jeho sklonu k dualismu. Hlavní myšlenkou tohoto směru jsou dva proti sobě stojící póly. Tak vznikla nová teorie o pudu smrti, který se snaží život ukončit. Proti němu stojí pud života, jehož cílem je zachovat existenci druhu. Agresivitu popisuje jako

chování, které není reakcí na podráždění, ale jako stále působící sílu usilující zničit sama sebe nebo druhé. Podle Freuda je agrese naučenou složkou lidské osobnosti a největší vliv na ni má okolí a výchova.

Konrad Lorenz se snaží vyvrátit Freudovu teorii a nachází nedostatky v jeho myšlenkách. Tvrdí, že agresivita je zcela vrozená a daná biologickými předpoklady, které nemůžeme ovlivnit. Míru agresivity a schopnost tlumit ji máme v sobě danou a nezáleží na vnějších podnětech, zda budeme agresivitu ventilovat.

Lorenz (1963) uvádí, že agrese díky své spontánnosti je velmi nebezpečná a nepředvídatelná. Pokud by byla pouze reakcí na vnější podněty, mohli bychom tyto faktory vyloučit a tím i eliminovat výbuchy nastřádané energie. Takto Lorenz zpochybňuje Freudovu teorii o vlivu okolí na agresivitu. Podle něj to je primární instinkt, který slouží k udržení druhu ne zničením ostatních druhů, ale destrukcí slabých článků vlastního druhu. Teorii zakládá na pozorování zvířat, kde samička si vybírá nejsilnějšího samce a plní ochrannou funkci.

Základním rozdílem teorií těchto psychologů je, že Freud chápe agresivitu jako negativní sílu, nástroj pro destrukci a ukončení života. Naproti tomu Lorenz využívá agresi k životu, ochraně a přežití druhu.

Je třeba také zmínit, že Freud vytvořil svou teorii na základě důkladného a systematického pozorování lidí, i když jeho myšlenky jsou z velké části abstraktní. Jeho poznatky nelze aplikovat na zvířata.

Na rozdíl Lorenz veškeré své teorie aplikoval pouze na zvířatech a jejich chování poté přenášel na lidi. Pozoroval chování sama sebe a vytvářel závěry platné pro všechny lidi.

Ardrey (1966) in Fromm (1973) vysvětluje další možnou teorii vzniku agresivity. Jedná se o teritorialismus. Agresi, kterou lidé převzali od svých zvířecích předků. Je to instinkt k obraně teritoria, který je společný lidem i zvířatům, a díky kterému se lidstvo hrne do válek. Objevují se zde ale nepřesnosti, které teritorialismus vyvracejí. Především ne všechna zvířata jsou ovládána instinktem chránit své území. Navíc obrana teritoria má spíše za cíl vyhnout se střetům s vetřelcem a zachovat dostatečný prostor k růstu populace, než ventilovat agresi vůči nepříteli.

Teorie frustrace-agrese je jedna z behavioristických studií, která se zabývá vznikem agrese a ničivosti. Její hlavní myšlenkou je, že agrese vždy předchází frustrace. Dollard (1939) in Fromm (1973). Frustrace je zde popisována jako „přerušování, k cíli směřující aktivity“ a jako „negace žádosti nebo přání“ (Fromm, 1973, 77). Frustrace se u člověka vyskytuje

v různých situacích. Základním kritériem je charakter jedince a jeho schopnost se s frustrací vyrovnat. U některých se další stádium- agrese nemusí vůbec objevit.

2.5 Sport

2.5.1 Charakteristika sportu

„Sport je individuální nebo skupinová aktivita prováděná jako cvičení pro zábavu, často s prvky zkoušky fyzických schopností a ve formě soutěže. Sport se stal díky nárůstu volného času a masovým médiím globálním, sociálním, psychologickým a pedagogickým jevem“ (Hartl & Hartlová, 2004, 558).

Z psychologického hlediska u mládeže působí sport jako regulátor vývinu, jak v oblasti tělesné tak i duševní. Už tím, že mládež přivádíme do sportovního prostředí, odvádíme ji od prostředí nepříznivého pro jeho vývoj a tím se zabráňuje vzniku různých nepříznivě působících faktorů (Macák, 1971).

Sport má však i negativní vliv na vývoj jedince. Mluvíme-li o vrcholovém sportovci, jehož předností je vynikat ve své pohybové aktivitě, je patrné, že všechny ostatní složky nechává v ústraní. Jedná se o sociální, kulturní a vzdělávací stránku.

2.5.2 Rozdělení sportu

Kodým (1978) uvádí rozdělení sportu podle druhu a kvality sportovního prostředí a způsobu vyrovnání se s charakterem schopnosti, dovednosti, vědomosti a způsobem překonání soupeře na:

a) Sporty senzorické (střelecké disciplíny, golf, kuželky,...)

Tyto sporty se provozují v prostředí umělém nebo standardním. Hlavním principem je cílení a maximální krátkodobá koncentrace pozornosti. Při výkonu je velice důležitá automatizace a koordinace.

Při těchto sportech je zásadní emoční stabilita, rozhodnost, odhad vzdálenosti, koordinace pohybu.

b) Sporty funkčně mobilizační

Funkčně mobilizační sporty dělíme na krátkodobé (sprinty, skoky, vrhy,...) a dlouhodobé (cyklistika, běh, běh na lyžích, plavání,...)

Tyto sporty se provádějí především v přírodním prostředí, cyklického charakteru. Principem je zmobilizovat tělesné a duševní síly k dosažení nejkratšího časového limitu.

Osobnost sportovce by měla být psychicky odolná pro zvládání nepříjemných pocitů z vlastního těla.

c) **Sporty esteticky koordinační** (gymnastika, aerobik, krasobruslení, akvabely,...)

Sporty se provádějí v umělém prostředí se speciálním vybavením. Důležité u těchto sportů je ovládání těla v prostoru a nároky jsou kladeny na pohybové dovednosti, koordinaci těla, estetické cítění, vnímání rytmu.

Předpokladem k dobrému výkonu jsou sebekontrola, pohybová paměť, kreativita a citlivost.

d) **Sporty rizikové** (sjezdové lyžování, horolezectví, potápění, parašutismus,...)

Sporty se provádějí v přírodních podmínkách, jejichž cílem je překonání strachu z rychlosti, hloubky, výšky apod.

Osobnost by se měla dostatečně ovládat, umět se rychle rozhodnout, zvládat stresové situace.

e) **Sporty anticipační**

Anticipační sporty se dělí na individuální (judo, box, karate, zápas, tenis,...) a kolektivní (házená, basketbal, hokej, fotbal,...)

Prostředí, kde se tyto sporty konají je typicky sociální se zájmem diváků. Hlavním cílem je překonat soupeře v přímém kontaktu. Důležitá je orientace v prostoru, rychlé zpracování informací, tvořivost, sociabilita.

2.5.3 Házená

Házená je kolektivní míčový sport, kde proti sobě nastupují dvě sedmičlenná družstva hrající s jedním míčem na obdélníkovém terénu o velikosti 40 m na 20 m rozděleném na dvě hrací pole (Ajglová, 2006).

Cílem družstva je vsít do branky více gólů než soupeř. Hra je časově omezena a tým s vyšším počtem vstřelených gólů vyhrává (Táborský, 2009).

Hrací pole je rozděleno středovou čarou na útočnou a obrannou polovinu. Na konci hřiště je branková čára, kde je ukotvena branka. Brankoviště je území, které je od středu brankové čáry vzdáleno 6m. Je to území pouze pro brankaře, který chrání branku před gólem.

Další čarou je devítimetrová čára, vzdálená od středu brankové čáry 9 metrů, kde se rozehrává volný hod po nedovoleném bránění protihráče (Tkadlec & Tůma, 2002). Mezi brankovištěm a devítimetrovou čarou se nachází čára sedmimetrového hodů, která se využívá jako trestné střelení na branku po nedovoleném bránění v brankovišti nebo po hrubém faulu proti soupeři.

Zápas je rozdělen na dva poločasy, které v dospělých kategoriích trvají 30 minut. Mezi poločasy je přestávka trvající 15 minut, během které si družstva vymění poloviny. V každém poločase má trenér možnost oddechového času, který trvá 1 minutu. Zápas je řízený dvěma rozhodčími.

Hráč, který má v držení míč, smí udělat maximálně 3 kroky. Poté musí nahrát, vystřelit na branku nebo začít driblovat. Driblink nesmí být přenášený a přerušovaný.

Na hřišti se může vyskytovat dohromady 14 hráčů, z toho dva brankaři. Ostatní hráči jsou střídající a musí být mimo hrací plochu.

Útočná i obranná fáze je rozdělena na posty, které si většinou hráčky nemění. Každá má své místo a specializuje se na hru právě na svém postě. V házené máme dohromady sedm hracích postů. Brankař, který má vlastní území a do hry se zapojuje především v obranné fázi. Dále tu je střední spojka, která má v útočné fázi za úkol rozehrávat a dirigovat hru. Po obou stranách střední spojky hrají levá a pravá spojka, jejichž hlavním úkolem je střílet ze vzdálenosti devítimetrové čáry, uniknout soupeři nebo uvolnit pravé nebo levé křídlo, které hraje na okraji hrací plochy vedle spojek. Jejich specializací jsou střelby z velkých úhlů a rychlé útoky. Pivot narušuje obranu soupeře a snaží se vytvořit vhodné střelecké šance pro své spoluhráče. V obranné fázi mají hráči za úkol znemožnit protivníkovi střelbu na branku a tím zamezit vsítní gólu. Pivot a spojky jsou posty, které mají v obraně nejvíce fyzického kontaktu a jsou nejvíce vytížené.

Konečný (2010) uvádí tresty za přestupky a provinění proti pravidlům házené:

a) Volný hod

- faul, při kterém zákrok směřuje proti tělu soupeře
- porušení pravidel družstva, které má v držení míč (kroky, přerušovaný driblink, průraz, pasivní hra,...)

b) Napomínání

- faul, při kterém zákrok směřuje proti tělu soupeře
- nesportovní chování- protesty proti rozhodčím, urážky soupeře, záměrné zdržování hry

c) Vyloučení

- foul, při kterém zákrok směřuje proti tělu soupeře a nebere na něj ohled
- fauly na protihráče v rychlém běhu, svírání, stažení protihráče k zemi
- fauly na hlavu a krk, tvrdé údery na tělo nebo střeleckou ruku
- stržení nohy naskakujícího protihráče
- nesportovní chování- hlasité protesty, gestikulace, provokace, bránění v přístupu k míči
- po předešlém napomínání
- chybné střídání

d) Sedmimetrový hod

- foul, při kterém zákrok směřuje proti tělu soupeře při střelbě nad územím brankoviště- držení střelecké ruky, svírání
- zmaření jasné gólové příležitosti hráčem, funkcionářem nebo divákem

e) Diskvalifikace

- napadení protihráče ohrožující jeho zdraví
- bezohledné, velmi nebezpečné, úmyslné, zlomyslné zákroky
- třetí vyloučení hráčky
- nesportovní chování- úmyslné odhození míče na protihráče, oplácení faulu po přerušení hry, brankař odmítá chytat sedmimetrový hod

Házená se řadí mezi anticipační kolektivní sporty. Úkolem je svými schopnostmi přehrát soupeře a být vždy o krok před ním. Hráčky se především koncentrují na detail s rychlým přepojováním na celek. Velkou roli v házené hraje také schopnost periferního vidění. Vyskytuje se zde volní úsilí zaměřené na překonávání nepříznivých subjektivních pocitů cirkulo-respiračního charakteru a současně na danou dovednost. Přestože je hráčka fyzicky vyčerpaná, musí přesně přihrát a koncentrovat se na danou situaci v utkání. Výsledkem motorického učení v házené je zautomatizování principů (rytmus, lokomoce, kroky) s převahou plasticity. Důležitá je spolupráce mezi hráčkami a mezi hráčkami a trenérem. Hráčka se musí vyrovnat s kooperací i kompeticí k trenérovi a s jeho dominantním postavením. Házená „vzhledem k rozmanitosti a proměnlivosti sportovních podnětů klade mimořádné nároky na schopnosti sportovce a na jejich přizpůsobivost k nejrůznějším vlivům“ (Kodým, 1978, 68). Hráčka házené by měla mít rozvinuté myšlenkové kreativní schopnosti, tvořivost, taktické myšlení, kombinační schopnosti a schopnost ovládat své emoční projevy (Kodým, 1978).

2.5.4 Činitelé ovlivňující agresivitu v házené

V házené se vyskytuje mnoho faktorů, které hráčky ovlivňují jak psychicky, tak fyzicky. Agrese ve sportu se v minulosti i dnes bere jako součást hry. Není to nic neobvyklého a v kontaktních sportech je nutná a žádaná. „Agresivita je ve sportu chápána jako neodlučitelná součást sportovního boje“ (Vaněk et al., 1984, 47).

Záleží na míře a intenzitě, jakou ji ventilujeme. Agrese se v tomto případě nahrazuje libějším slovem soutěživost, pod kterým se skrývá stejné chování jako u agresivního, avšak ve sportu ji promíjíme.

Soutěživost úzce souvisí s motivací, která je velice důležitá při jakémkoliv sportu. Podle Hartla (2004, 141) je to „proces řídící síly odpovědné za zahájení, usměrňování, udržování a energetizaci zacíleného chování“. V zaměření motivace se uplatňuje osobnost jedince, jeho hierarchie a dosavadní zkušenosti a dovednosti.

V házené je dnes obrovským fenoménem pozitivní agresivita, která se bohužel v České republice příliš nevyskytuje. Jedná se o agresi, která je nejvíce ovlivněna osobností hráčky a míry její soutěživosti a motivace. Vnější faktory na ni nemají velký vliv. Je to způsob hry, kterým samy sebe ženou dopředu a podle jejich charakteru a vlastností si samy určují své kvality. Každá chce být lepší než její spoluhráčka a udržet si post v týmu. Takové sportovkyně berou vše jako soutěž a neexistuje nic, co by nedělaly s vypětím všech svých sil. U těchto hráček je agrese hluboce zakořeněna a na jejím zdokonalování pracují na každém tréninku. Čím více je družstvo agresivní, tím větší překážky musí soupeř překonávat a tím jim znesnadňují hru a nabourávají jejich psychiku.

Není ojedinělé, že někteří hráči svým vystupováním dokážou ovlivnit ostatní k chování, které není pro ně typické. Slabší povahy se nechávají strhnout dominantními spoluhráči. Hráč může být ovlivněn jak i v normálním životě vnitřními a vnějšími činiteli. Vnitřní jsou ti, které v sobě máme zakódované geneticky, což souvisí i s rodinnou výchovou, domácím zázemím. Studie neprokázaly, zda má větší dopad na rozvoj agrese dědičnost než výchova. Obě složky ji však mohou významně ovlivnit.

Také záleží na inteligenci, která je podle Kodýma (1977, 38) „zcela spjata s celou osobností a nelze ji oddělit od jiných procesů a vlastností“. Intelektuální výkony jsou určovány emocemi, volnými faktory nebo únavou. Dále sem zaručeně patří věk hráče, který je propojen s jeho zkušenostmi a výkonem. Výkonnost je podle Hartla (2004, 294) „schopnost jedince vykonávat určitou pohybovou, intelektuální či kombinovanou činnost“. Čím větší má sportovec výkon, tím méně se u něho objevuje únava, navazující na neschopnost provádět

cviky. Hráč má při dobrém výkonu příjemný pocit z odvedené práce. Netrpí frustrací z toho, že zklamal spoluhráče nebo trenéra. Negativní agrese se v tomto případě nevyskytuje. Mezi nejvýznamnější faktory jistě patří psychické rozpoložení hráčky, které se nejvíce projevuje ve stresových situacích, zvláště při zápasech, kde je na hráčku vyvíjen velký tlak.

2.6 Osobnost sportovce

Mezi nejvíce probíraným tématem v oboru psychologie sportu patří osobnost sportovce. Zkoumá se jaký vliv má sport na vlastnosti jedince i naopak jak se projevuje osobnost sportovce v jeho výkonu. Při stimulování výkonu je důležitý individuální přístup.

Osobnost sportovce je v mnoha knihách o psychologii sportu definována jako „individuální jednota duševních vlastností a procesů sportovce, spojených s jeho tělesným sebepojetím“ (Slepička et al., 2006, 84).

Na sportovce neustále působí vnitřní i vnější podněty, na které musí reagovat a vypořádat se s nimi. K nácviku zvládnutí těchto podnětů složí trénink, který je podle Vaňka (1970) rozdělen na situaci tréninkovou a soutěžní. V těchto dvou fázích je rozdíl v zátěži sportovce.

V tréninkových situacích, kde se klade větší důraz na nácvik a zdokonalování pohybových dovedností, trénink není příliš psychicky náročný. Nepůsobí na něj stresující faktory, tudíž sportovec je uvolněný a odvádí adekvátní výkon. Je možno jej přizpůsobit fyzickému stavu sportovce.

V soutěžních situacích převažuje psychická zátěž. Zde se vyskytuje mnohem více stresových faktorů. Nastává mnoho proměnlivých situací, na které musí sportovec reagovat. Při nedostatečné psychické přípravě na soutěž může být výkon sportovce zhoršen natolik, že nepodá ani svůj standardní tréninkový výkon. Sportovec má poté pocit zklamání a mohou se u něho projevit známky agrese v důsledku vzniklé frustrace.

Vaněk (1970) dále uvádí, že mezi hlavními problémy selhání sportovce patří nedostatečná psychologická příprava v tréninkovém období. „Při psychologické přípravě jde hlavně o to, aby byl sportovec zatěžován přiměřeně psychicky i při fyzickém tréninku, čímž se může rozvíjet i jeho psychická odolnost v souvislosti s jeho zdatností a výkonností“ (Vaněk et al., 1970, 31).

Takto zaměřený trénink by měl být výsledkem dobře plánovaného tréninku. Podle Macáka (1987) je právě trenér zodpovědný za psychickou i fyzickou zátěž sportovce. „Pokud chce trenér dosáhnout úspěchu při práci se sportovcem a při působení na něho, musí

dlouhodobě, svědomitě a trpělivě poznávat jeho osobnost“ (Macák, 1987, 127). Trenér by měl své svěřence poznávat a podle jejich reakcí v různých situacích by měl zjistit, co na jednotlivé hráče platí.

Macák (1971) uvádí strukturu analýzy osobnosti sportovce:

- a) temperament - je souhrnem emocionálních reakcí a projevů v různých situacích,
- b) charakter - morální profil, souhrn postojů k různým situacím,
- c) dispozice osobnosti - zahrnuje fyziologické a anatomické předpoklady sportovce,
- d) schopnost - souhrn naučených schopností v tréninkovém období,
- e) zručnost - automatizace naučených schopností,
- f) motivace - působení vnějších a vnitřních podmínek na sportovce k aktivaci jeho činnosti.

Osobnost sportovce se stále vyvíjí. Aspekty, které na něj působí, jsou velice proměnlivé. Zvládání agresivity a stresových situací při soutěži je podmíněno zkušenostmi a charakterem jedince, naučených dovedností a schopností odolávat těmto vnějším podnětům za pomoci spoluhráčů a trenéra.

2.7 Žena a sport

Ve výkonnosti žen ve sportu došlo za posledních 20 let k velkým změnám. Nejen že vzrostla, ale také se přiblížila k hodnotám výkonu mužů. Avšak rozdíly mezi pohlavím ve stavbě a složení těla jsou stále vysoce odlišné. Proto je důležitý rozdílný přístup ve vedení tréninku a v nárocích na výkon ženy (Máček & Máčková, 1997).

Co se týče projevů agresivity ve sportu u žen, jsou podobné jako v normálním životě. Žena na rozdíl od muže svou agresivitu neprojevuje tak přímočaře. Je mnohem komplikovanější, propracovanější a v některých situacích není snadné ji rozpoznat. Ženy nepreferují přímou fyzickou agresivitu, spíše se upínají na nepřímou agresivitu, psychické týrání, manipulování a pomlouvání. Není ojedinělá autoagresivita, neboli agresivita otočená sama na sebe (anorexie, bulimie, sebepoškozování). Ve sportu se tento ženský styl agrese projevuje hlavně verbálně. Nadávání při zápase rozhodčím, spoluhráčkám, soupeřkám, rozepře s trenérem.

2.7.1 Biologické faktory

Máček a Máčková (1997) popisují biologické faktory, které se na rozdílech ve výkonnosti mezi mužem a ženou podepisují nejvíce:

a) Růstový spurt

Již při narození jsou chlapci větší než dívky. Do 9 až 10 let se růstová křivka nijak neodlišuje. Růstový spurt u dívky začíná již v 10 letech. Nástupem menstruace kolem 12 let se růst pomalu zastavuje a konečná výška je definitivní mezi 16-17lety. U chlapců začíná růstový spurt až mezi 12-15lety a růst dále pokračuje do 21 let.

b) Délka dolních končetin

Před pubertou se délka končetin neliší. V období růstového spurtu je definitivní výška určována spíše přírůstkem délky dolních končetin než trupu. Tento přírůstek je u chlapců zřetelně větší.

c) Těžiště

Těžiště žen je položeno níže než u mužů, proto má žena lepší stabilitu.

d) Postavení pánve

Ženy mají širší pánev než muži a kratší femury. Jejich kolodíafyzální úhel je menší než 125° , proto je u nich valgozní postavení dolních končetin (X) častější.

e) Tuky

Muži mají menší hodnotu tuků danou větší hustotou těla než ženy. Nárůst tukové hmoty u ženy závisí na produkci hormonu v adolescenci. Čím větší je u ženy hladina estrogenu, tím více se vytváří % tukových tkání v těle.

f) Transport tekutin

Ženy mají nižší hodnoty transportní kapacity než muži. Mají méně krve, o 6% méně erytrocytů a o 10% méně hemoglobinu než muži. Z toho vyplývá, že žena při stejné spotřebě kyslíku musí zvýšit srdeční aktivitu nebo extrahovat více O_2 z krve, aby její svaly byly dostatečně zásobeny. Při stejné námaze musí srdce ženy podávat vyšší výkon.

g) Svalová síla

U žen je svalová síla o 30% nižší než u mužů. Ale je možno ji natrénovat. Např. u žen sjezdařek na lyžích se zjistilo, že mají větší sílu extenzorů kolenního kloubu než muži běžci.

Jak na psychiku, tak výkonnost ženy mají obrovský vliv menstruační cykly. Kvůli poklesům a růstům hladiny hormonů, které v tomto období nastávají, dochází k poruchám

rovnováhy tekutin v těle a k zadržování vody. Při intenzivní zátěži může dojít k poruše menstruačního cyklu nebo až k amenorei, což je přerušení menstruačního cyklu v důsledku příliš vysoké námahy.

Mnoho sportovkyň amenoreu vítají, protože se zbavují nepříjemného břemena při trénincích. Riskují však svoje zdraví. Hlavním úskalím je snížení kostní hustoty, osteoporóza. Ta se objevuje u žen s nepřiměřeným energetickým výdejem. Je porušena hormonální regulace, ubývá tukové tkáň a ztrácí se menstruace a objevuje se osteoporóza.

2.7.2 Psychosociální aspekty

Lehnert et al. (2010) uvádí oblasti, ve kterých se nejvíce odlišují psychologické a sociální aspekty mezi mužem a ženou. V mnoha směrech se průměrné rozdíly překrývají a není možno je přesně interpretovat. Přesto lze nejdůležitější odlišnosti popsat:

- a) ženy mají větší potřebu komunikovat s trenérem,
- b) v jejich hodnotovém systému trénink nehraje tak velkou roli jako u mužů,
- c) ženy jsou citlivější na vnější podněty, proto je zapotřebí taktu a empatie ze strany trenéra, aby nenarušil psychiku sportovkyně,
- d) u žen je více vítána pozitivní motivace než negativní, kladné hodnocení, slova podpory,
- e) jsou citlivé na témata týkající se změny jejich tělesné hmotnosti, zjevu, tělesných proporcí apod.,
- f) v některých případech popírají svoji ženskost, mateřství a svou sociální roli na úkor výkonu ve sportu
- g) sexuální diskriminace se u žen vyskytuje častěji ve formě nižšího platu, kariérního postupu apod.,
- h) je také častější sexuální obtěžování a zneužívání, sexuální narážky a poznámky ze strany trenéra, který svým vyšším věkem a vyšším postavením může obtěžovat své svěřenkyně.

2.7.3 Vedení tréninku žen

K optimálnímu řízení tréninku žen nám pomůže pochopení biologických (morfologicko-funkčních) aspektů žen, které se významně liší od aspektů mužů. Díky těmto rozdílům mají ženy horší sportovní techniku než muži. V tréninku se tento přístup projevuje

kratším závodním obdobím a delším přípravným, přechodným obdobím (Lehnert, 2010). Dalším kritériem pro dobře vedený trénink je přístup trenéra k hráčkám z psychologického hlediska, který byl popsán v předešlé kapitole.

Podle Dovalila (2005) jsou značné nedostatky v informovanosti o sportovním tréninku žen. Jsou přebírány od mužů a pouze upravovány. Neodpovídají tedy specifikům ženského těla. „Nerespektování zvláštností obou pohlaví může být přitom příčinou řady problémů“ (Dovalil et al., 2005, 301).

Lehnert (2010) popisuje specifika kondičního tréninku žen v jeho jednotlivých zaměřeních:

a) Síla

Trénink svalové síly u mužů a žen se příliš neliší. Rozdíl je pouze ve velikosti odporu při cvičeních nebo v počtu opakování. U žen hraje velkou roli variabilita cvičení. Pro rychlejší a efektivnější růst svalové síly je dobré trénink periodizovat.

Hlavní rozdíly svalové síly mezi mužem a ženou jsou podrobněji rozepsány v následující tabulce:

Podmínky rozvoje síly/ trénovatelnost	Muži	Ženy
Procentuální podíl svalů na tělesné hmotnosti	cca 42 %	cca 32-36 %
Poměr síla/ břemeno	příznivější (méně svalové práce pro stejný efekt)	méně příznivý (více svalové práce pro stejný efekt)
Maximální síla- absolutní	100%	60-80 % mužských hodnot
Maximální síla- relativní	stejná	stejná
Silový přírůstek ve věku od 6 do 26 let	cca 5násobný	cca 3másobný
Objem tréninkového zatížení	100%	absolutně 60-80 % relativně stejný
Intenzita tréninkového zatížení	100%	relativně stejná

Tabulka 1. Specifické rozdíly svalové síly u mužů a žen (Baumgartner et al. (2003) in Lehnert (2010, 113)

b) Rychlost

„Rychlost představuje důležitý faktor sportovního výkonu v mnoha sportovních disciplínách“ (Lehnert, 2010, 114). V plánování tréninku rychlosti pro muže a ženy nejsou zásadní rozdíly. U žen se projevuje únava dříve a regenerace je pomalejší, proto je vhodné prodloužit odpočinkovou dobu mezi cvičeními.

c) Vytrvalost

V minulosti panovaly názory, že trénink vytrvalosti není pro ženy vhodný. Avšak v současnosti se zjistilo, že „senzitivita žen na vytrvalostní trénink může být stejná a v některých případech i vyšší než u mužů“ (Lehnert, 2010, 116). Důležité je optimální zvyšování úrovně výkonu.

d) Flexibilita

Žena má lepší flexibilitu než muž. Větší pohyblivost v kloubech je dána vyšším procentem výskytu kolagenu ve vazivu. Ideální rozsah pohybu je v každém sportu jiný. Velká flexibilita kloubu může být v některých případech zátěží.

e) Koordinace

Vedení tréninku koordinace se u mužů a žen nijak neliší. Při cvicích využívají svých předností a každý má svá specifika nácviku. Ženy mají lepší jemnou motoriku, lépe vnímají rytmus, cviky provádějí spíše pomocí švihů. Zatímco muži preferují silové pojetí.

2.8 Metody zjišťování agrese ve sportu

Diagnostické metody jsou rozdělovány do více kategorií podle různých kritérií, ale o žádné nelze říci, že by byla přesná, protože spousta metod se ve svých výzkumech a závěrech překrývají (Morávek, 1991).

Nejsnadnější a nejznámější klasifikace má dvě složky:

- a) klinická - neřídí se statistikami ani standardními pravidly (pozorování, rozhovor),
- b) testová - jsou podloženy standardností, kvantifikovatelností.

Dalším kritériem je počet osob, které se testu zúčastnili. Pak mluvíme o testech hromadných nebo individuálních. Podle použitého materiálu je rozdělujeme na verbální a neverbální. Podle počtu dimenzí členíme testy na jednodimenzionální a multidimenzionální. Dále máme testy málo strukturované a vysoce strukturované, testy výkonnosti nebo testy osobnosti (Morávek, 1991).

2.8.1 Dotazování

Dotazování se uskutečňuje pomocí dotazníků, což jsou „psychodiagnostické metody založené na subjektivní výpovědi vyšetřované osoby o jejich vlastnostech, citech, postojích, názorech, zájmech, způsobu reagování v nejrůznějších situacích atd.“ (Svoboda, 1992, 170).

Dotazník se zařazuje do metod nepřímého posouzení, jelikož odpovědi dotazovaného nebývají zaměřené přímo na osobnostní rysy, nýbrž na konkrétní situace, ve kterých se může vyskytnout.

Při dotazování používáme také inventáře, které se od dotazníků liší formou odpovědi. „Inventáře mají formu oznamovací věty, tedy výpovědi, se kterou vyšetřovaná osoba buď souhlasí, nebo nesouhlasí“ (Svoboda, 1992, 170).

Pozitivem dotazníků je jejich rychlé a snadné vyhodnocení, což umožňuje zpracovávat kvantitu výsledků. Za negativum se považují zkoumané osoby, které nedokážou objektivně posoudit vlastnosti sama sebe v důsledku nedostatku sebekritiky a nejsou schopny o sobě podávat přesné informace, tudíž výsledky mohou být nepřesné a ztrácejí význam.

Pro diagnostiku agrese existuje několik dotazovacích metod lišící se způsobem dotazování a rozdílnými kritérii. Mezi nejpoužívanější metody patří testy osobnosti, které vyhodnocují rozmanité aspekty osobnosti. Svoboda (1992) popisuje dotazníkové testy využívající se pro diagnostiku agresivity:

a) Freiburský osobnostní dotazník

Patří mezi vícedimenzionální osobnostní dotazníky s několika dimenzemi posuzování, jako jsou nervozita, spontánní agresivita, depresivita, vzrušivost, společenskost, mírnost, reaktivní agresivita a snaha o dominanci, zdrženlivost, otevřenost,

b) B-D-I Buss-Durkee-Inventory

Osobnostní inventář B-D-I je polootevřený dotazník, který rozděluje agresivitu do osmi skupin. První kategorie je fyzická agrese, dále nepřímá agrese, iritabilita, negativismus, resentment, podezřavost, verbální agrese a pocit viny. Jednotlivé subtesty jsou rozděleny na faktor agresivity, kam patří fyzická, nepřímá a verbální agrese a faktor hostility, do které spadá iritabilita, negativismus, resentment a podezřavost. Pociť viny je samostatná kategorie.

2.8.2 Pozorování

„Pozorování je záměrné, cílevědomé a plánovité sledování smyslově vnímatelných jevů a patří mezi základní a nejdůležitější psychodiagnostické metody“ (Morávek, 1991, 20). U pozorování je velice důležitý zkušený examinator, který musí být objektivní a velice vnímavý. Důležité je psychologické hledisko, ale také empatie a zkušenosti pozorovatele.

Svoboda (1992) popisuje určité zásady pozorování:

- a) zásada plánovitosti- plán, obsah a postup,
- b) zásada systematickosti- dlouhodobé, soustavné pozorování subjektu,
- c) zásada přesnosti a objektivity- kritérium posuzování, nestrannost.

Dále popisuje na co se nejvíce zaměřit při registraci:

- a) mimika- změny emocí ve výrazech v obličeji,
- b) pantomimika- držení těla, pohyby, chůze, koordinace pohybů,
- c) gesta- pohyby rukou a paží, které doprovázejí jednání,
- d) řeč- rychlost, melodičnost, rozsah vyjadřovacích prostředků,
- e) projevy emocí- zblednutí, zrudnutí, pocení,
- f) sociální chování- povyšování se, podceňování druhých, soupeření,
- g) vztah k objektům- zacházení s pomůckami při pozorování,
- h) vztah k sobě- sebevědomí, sebehodnocení.

2.8.3 Projektivní metody

Termín „projekce“ začal používat Freud jako označení pro vyventilování úzkosti a přenesení vlastních pocitů na jiné osoby a okolí.

„Projekce je proces, ve kterém vyšetřovaná osoba promítá obsahy svých duševních procesů navenek“ a „připisuje je nebo spatřuje v jiných lidech, zvířatech, rostlinách, předmětech nebo dějích“ (Svoboda, 1992, 112).

Projektivní metoda je zaměřena na celou osobnost jedince a je velice málo strukturovaná. Zkoumá osobnost podle reakcí na podnět v určitých situacích, do kterých jedinec vkládá vlastní osobnost, zkušenosti a dojmy ze svého života.

Výhodou této metody je, že pozorovaný nemá možnost ovlivnit výsledky testu, jelikož neví, na co je test zaměřený a jak by měly odpovědi vypadat.

Projektivní metody se mohou rozdělit následovně (Svoboda 1992):

- a) verbální- používá slovní asociace (ROR test, Rosenzweigův test, test ruky),
- b) grafické- využití kresby (Kresba postavy, Test kresby stromu, „Dům- strom- člověk“, Warteggův test),
- c) manipulační- manipulace s materiálem (Barevný pyramidový test).

- **Rorschachův test ROR**

Tento test patří mezi nejvýznamnější a nejrozšířenější diagnostické metody. Test tvoří deset tabulek se symetrickou skvrnou, kterou zkoumaná osoba popisuje. Výjimečnost tohoto testu je možnost vyšetřit osobnost v celém rozsahu,

- **Rosenzweigův obrázkový frustrační test**

Test patří k verbálně-tématickým projektivním metodám a „evokuje latentní agresivní tendence, projektující se do verbalizace“ (Svoboda, 1992, 138). Frustrace je podle Rosenzweiga důsledkem překážky, která nám ztěžuje život. Test tvoří 24 obrázků, které navozují frustrující situaci. Zkoumaná osoba má za úkol reagovat na tuto situaci a podle reakce se hodnotí osobnost pozorovaného,

- **Test ruky (Hand test)**

Test je tvořen 10 tabulkami s obrázkem lidské ruky a vyšetřovaný přemýšlí, co by asi ta ruka mohla dělat? Desátá tabulka je prázdná, ruku si vymyslí zkoumaná osoba. Test má několik kategorií. Při hodnocení agrese je ruka chápána jako dominující, ubližující, zmocňující se,

Ve sportu se jako projektivní metody příliš nevyužívají kresby, ale zaměřujeme se na pozorované chování v procesu sportovní činnosti jako je utkání, ale i dětské pohybové hry.

3 CÍLE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

3.1 Hlavní cíl

Hlavním cílem je popsat hladinu agresivity pomocí B-D-I u starších dorostenek a hráček interligy, porovnat agresivní hodnoty hráček a zjistit, jak korespondují dotazníkové hodnoty s realitou v konkrétních situacích v soutěži žen. Tento problém nám pomůže objasnit osobnostní inventář B-D-I a pozorování hráček v zápasech.

3.2 Dílčí cíle

1. Zjistit, zda se liší agrese v jednotlivých věkových kategoriích.
2. Zjistit hladinu agresivity podle herní výkonnosti mezi staršími dorostenkami a hráčkami interligy.
3. Porovnat v kazuistikách hladinu agresivity u hráčských postů podle B-D-I s položkami agresivního chování v utkáních házené.

3.3 Výzkumné otázky

1. Jaké jsou hodnoty agresivity podle B-D-I u hráček házené v jednotlivých věkových kategoriích.
2. Jaká je frekvence položek agresivního chování v utkání.
3. Jak korespondují hodnoty B-D-I s položkami agresivity v zápasech podle věku.

3.4 Dílčí úkoly a postup

1. Analyzovat adekvátní literaturu.
2. Sestavit koncept projektu.
3. Zorganizovat šetření v reálu u starších dorostenek a interligy.
4. Realizovat aplikaci dotazníků a požádat o spolupráci trenéra týmu házené.
5. Vyhodnotit hrubá data v kooperaci s členy týmu projektu IGA.
6. Zpracovat data, závěrečné zprávy a dokumentace.

4 METODIKA

4.1 Participantky

Všechny participantky jsou hráčkami DHK Zora Olomouc a házené se dlouhodobě věnují. Absolvují minimálně sedm hodin tréninku týdně. Starší dorostenky ve věku 17-18 let hrají 1. ligu a v roce 2012 se umístili na 2. místě v tabulce. Interliga s hráčkami ve věku 20-32 let hraje nejvyšší mezinárodní soutěž v České republice a v roce 2012 se umístila na 9. příčce v tabulce. Průměrný věk hráček je uveden v tabulce 2. Hráčky DHK Zora Olomouc byly vybrány na základě možnosti osobního kontaktu s trenéry a samotnými hráčkami a přístupnosti k videozáznamům ze zápasů, podle kterých byla zjišťována míra agresivity u hráček.

	Průměr	Směrodatná odchylka	nejnižší věk	nejvyšší věk
Starší dorostenky	17,88	0,37	17	18
Interligové hráčky	24,89	4,05	19	32

Tabulka 2. Průměrný věk hráček

Vysvětlivky:

- průměr - průměrný věk hráček v týmu
- směrodatná odchylka - statistická odchylka od průměru věku
- nejnižší věk - hráčka s nejnižším věkem v týmu
- nejvyšší věk - hráčka s nejvyšším věkem v týmu

4.2 Sběr dat

Dotazování proběhlo ve formě osobnostních inventářů B-D-I, které hráčky vyplňovaly po zápase anonymně a bez přítomnosti trenérů.

Osobnostní inventář B-D-I je polootevřený dotazník. Skládá se ze 75 položek, na které zkoumaná osoba odpovídá formou ano- souhlasím, ne- nesouhlasím. Délka testu trvá 20 minut. Oznamovací věty jsou svým charakterem rozděleny do osmi kategorií:

- 1) fyzická (přímá) agrese- definována jako hrubost proti osobám, nikoliv předmětům,
- 2) nepřímá agrese- není zaměřena na žádnou konkrétní osobu nebo věc,
- 3) iritabilita (popudlivost)- rychlá reakce na malou negativní provokaci,

- 4) negativismus- vzdor většinou proti autoritám,
- 5) resentment- pocit zlosti a beznaděje proti celému světu, žárlivost,
- 6) podezíravost- paranoidní chování vůči druhým lidem, nedůvěra, ostražitost,
- 7) verbální agrese- negativní styl a obsah řeči, vulgarismy, hádání, ječení,
- 8) pocity viny- výčitky vůči lidem, kterým jsme ublížili, ukřivdili.

Dotazník B-D-I je rozdělen na dva faktory. První je faktor hostility, do kterého spadají subtesty resentment, podezíravost, iritabilita a negativismus. Druhý je faktor agresivity, jehož součástí jsou subtesty fyzická agrese, verbální agrese a nepřímá agrese. Subtest pocit viny se hodnotí samostatně.

Výsledky hráček z osobnostního inventáře B-D-I budeme srovnávat s pozorováním ze tří zápasů. Zaměřili jsme se na hráčky, které odehrály minimálně 30 minut v utkání, aby nedocházelo k odchylce u hráček, které nenastoupily nebo hrály nižší počet minut.

Pozorování zápasů bylo zprostředkováno nepřímo z videozáznamů převážně na domácím hřišti.

V zápasech jsme sledovali množství zaviněných volných hodů, sedmimetrových hodů, napomínání hráček, vyloučení na 2 minuty a diskvalifikace. Do tabulky 3. jsme zapsali pouze ta provinění a porušení, která směřovala proti tělu soupeře. Nezapočítávali jsme tresty za nesportovní chování.

Dále jsme pozorovali chování hráček, které můžeme rozdělit podle charakteristiky do jednotlivých subtestů B-D-I:

1) Fyzická agrese

Do této kategorie spadají všechna provinění proti pravidlům házené, která se uskutečnila po faulu proti soupeři. Volný hod, napomínání, sedmimetrový hod, vyloučení a diskvalifikace.

2) Nepřímá agrese

Tato agrese se může na hřišti projevat jako agresivita proti nekonkrétní věci. Vybuchnutí emocí spojené s nesouhlasem např. výroku rozhodčích, trenéra nebo hráčky je interpretováno jako kopnutí do lahví na střídačce, hození ručníkem nebo oděvem apod.

3) Iritabilita

Projevuje se jako popudlivost vůči divákům, kteří neslušně pokřikují, rozhodčím, vyprovokování hráčkou, špatné střídání trenéra. Iritabilitu může vyvolat i nevhodná

teplota v hale. Projevuje se jako krátká reakce na negativní provokaci např. chycení za ruku při střelbě, nepoložení balónu soupeři, oplácení faulů, skryté fauly, které rozhodčí přehlédne.

4) Negativismus

Může se projevovat jako malé pohrdání, zasmání se špatné přihrávce, mávnutí rukou, pomalé střídání, brankařka, která odmítá chytat. Dále to mohou být provokativní úsměvy na rozhodčí nebo protihráčky.

5) Resentiment

Resentiment se projevuje jako vzdor např. proti špatnému rozhodnutí rozhodčích, nesouhlasné pohledy a nadávky po vystřídání. Dále může vyvolat žárlivost na spoluhráčky nebo i soupeřky.

6) Podezíravost

Projevuje se jako nedůvěra mezi hráčkami navzájem nebo mezi hráčkami a trenérem.

7) Verbální agrese

Projevuje se jako nadávání, hádání, provokace rozhodčích, spoluhráček, soupeřek i trenéra. Tuto agresi může spustit nesouhlas s rozhodnutím trenéra nebo rozhodčího, provokace od soupeřek, nesouhlas s výkonem spoluhráček apod.

8) Pocit viny

Projevuje se jako omluva po faulu i nechtěném, podáním ruky po skončení zápasu. Hráčka může mít pocit viny, že svým výkonem zkazila výsledek zápasu. Může se projevit v průběhu zápasu, kdy hráčka jde po nezdařené akci sama střídat.

Abychom mohli sumarizovat veškeré kategorie agrese, museli bychom analyzovat více zápasů. Jelikož je tato práce pilotní, při sledování videozáznamů jsme se zaměřili na kategorie, které se v zápasech nejčastěji projevovaly. Jsou to fyzická agrese, nepřímá agrese a verbální agrese. Rozšířením o další kategorie bych se ráda věnovala a pokračovala v diplomové práci.

4.3 Zpracování dat

Ke zpracování statistických dat a výsledků byly použity softwary Microsoft Excel 2007 a Microsoft Word 2007. Syntéza pozorování byla vyhodnocena na základě deskriptivní statistiky zaměřené na frekvenci pozorovaného jevu. Výsledkem dotazníku B-D-I byl index vytvořený podle manuálu B-D-I, který byl vyhodnocen expertem v rámci projektu IGA.

Pro výpočty a srovnávání osobnostního inventáře B-D-I se volí různé subtesty a jejich kombinace:

- součtem jednotlivých složek agresivity (1,2,7) dostaneme celkovou agresivitu,
- součtem jednotlivých složek hostility (3,4,5,6) dostaneme celkovou hostilitu,
- součtem složek 1 až 7 dostaneme celkový výsledek testu B-D-I, což je součet hostility a agresivity.

V naší práci jsme použili kombinaci subtestů k získání výsledků celkové agresivity (1+2+7), celkové hostility (3+4+5+6) a celkového výsledku testu B-D-I (1+2+3+4+5+6+7). Volba těchto použitých kombinací subtestů nám nejlépe umožní získat výsledky pro určení míry agresivity u hráček házené.

Vyhodnotili jsme průměrné hodnoty agresivního chování hráček obou družstev, které jsme následovně rozřadili do čtyř skupin podle postů: pivot, spojka, křídlo, brankařka. Toto rozdělení jsme učinili, jelikož každý post má své herní i sociální postavení v družstvu. U každého postu jsou požadovány jiné fyzické nároky, které mají dopad na psychiku hráčky, její chování na hřišti a mohou se projevit i v běžném životě.

Výsledky vyhodnoceného osobnostního inventáře B-D-I jsou znázorněny v grafech. Výsledky pozorování jsou znázorněny v tabulce, která byla porovnána s jednotlivými grafy B-D-I. Výsledkem pozorování jsou škály kategoriálního typu.

Jelikož se jedná o pilotní studii, ještě nejsou přesně určeny ukazatelé agresivity, které by se měly pozorovat. Proto byly analyzovány 3 zápasy, kde se projevy hráček rozdělily do kategorií fyzická, nepřímá a verbální agrese. Do výzkumu jsme zařadili pouze ty hráčky, které na hřišti odehrály více než 30 minut utkání, abychom se vyhnuli odchylkám u hráček, které nenastoupily, nebo hrály nižší počet minut.

4.4 Organizace výzkumu

Výzkumu se zúčastnily hráčky DHK Zora Olomouc v kategoriích starší dorostenky a hráčky interligy. Žádost o spolupráci byla uskutečněna osobním setkáním s trenérem starších dorostenek a s hráčkami interligy.

Zápasy byly pozorovány z videozáznamů pořízených v období únor až květen 2012. Ve stejné době byly rozdány osobnostní inventáře B-D-I všem hráčkám, které byly obeznámeny s tím, jak dotazník vyplnit. V hlavičce děvčata vyplnila pouze kolonku věku, tudíž dotazníky byly anonymní a hráčky mohly odpovídat upřímněji a otevřeněji. Zpracování dotazníku bylo vykonáno pod supervizí psychologa.

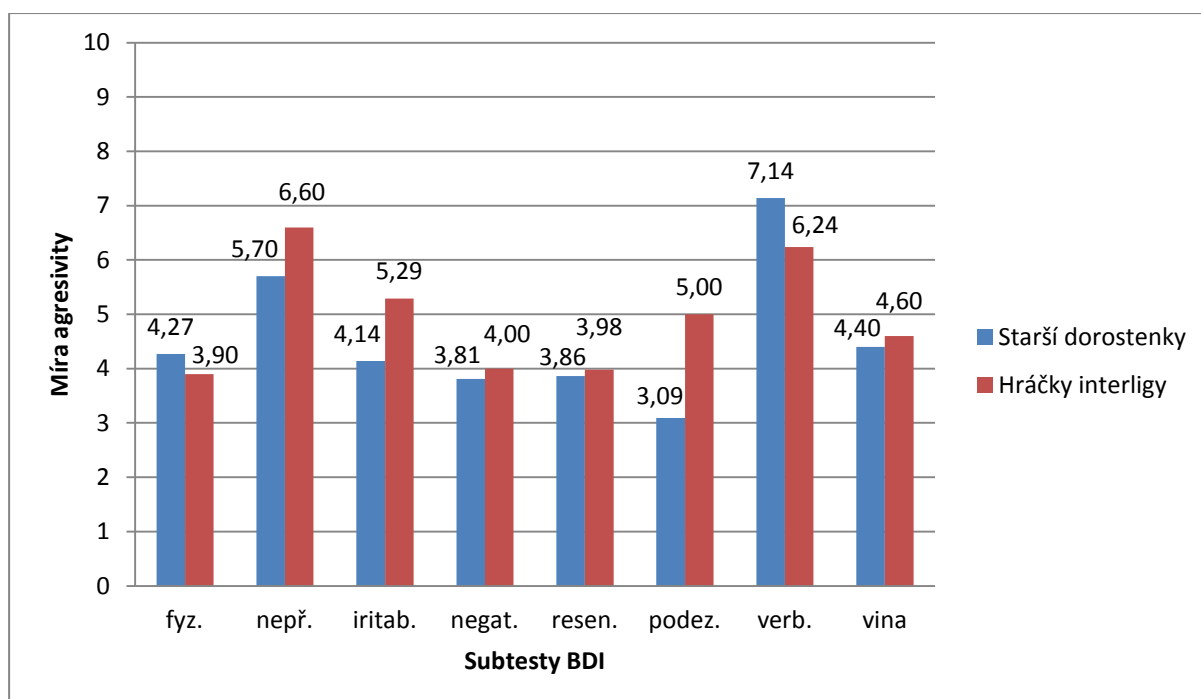
Všechny hráčky svým podpisem souhlasily s vyhodnocením dotazníků a jejich použitím na tento výzkum. Tím se neporušil etický konsensus.

5 VÝSLEDKY

5.1 Výsledky jednotlivých kategorií B-D-I

Vyhodnotili jsme všechny kategorie osobnostního inventáře a porovnali jsme rozdílné hodnoty subtestů mezi staršími dorostenkami a interligovými hráčkami.

Výsledky agresivního chování osobnosti u starších dorostenek a hráček interligy jsou znázorněny na obrázku 1.

Obrázek 1. Průměrné hodnoty v jednotlivých kategoriích osobnostního inventáře B-D-I u starších dorostenek a hráček interligy

Vysvětlivky:

- fyz.- fyzická agrese
- nepř.- nepřímá agrese
- iritab.- iritabilita
- negat.- negativismus
- resen.- resentment
- podez.- podezřívavost
- verb.- verbální agrese
- vina- pocit viny

„V subtestech **FA** (fyzická agresivita), **NA** (nepřímá agresivita), **IRT** (iritabilita), **NEG** (negativismus), **RES** (resentiment), **POD** (podezřívavost), **VA** (verbální agresivita) a **PV** (pocit viny) je maximální dosažitelné skóre 10. Skóre vyšší jak 5 signalizuje zvýšení daného typu agresivity“ (Wolf, 2009, 54).

Jak můžeme vidět ve výše uvedeném grafu, starší dorostenky mají u většiny subtestů menší hodnoty než hráčky interligy. Pouze u fyzické agrese a verbální agrese jsou jejich hodnoty vyšší. Co se týče zvýšené míry agresivity, tedy hodnoty agresivity nad hranici 5 bodů, starší dorostenky toto skóre překročily v subtestech nepřímá agrese a verbální agrese. Právě na tyto subtesty jsme se také zaměřili při pozorování zápasů a výsledky jsou viditelné v tabulce 3.

Interligové hráčky mají zvýšenou agresi v subtestech nepřímá agrese, iritabilita a verbální agrese. V kategorii podezíravost dosáhly hraničního skóre pěti bodů.

První pozorovaná kategorie je fyzická agrese. Podle výsledků testu je nepatrně vyšší hodnota u starších dorostenek (4,27) než u interligových hráček (3,9), ale ani u jednoho týmu nepřesahuje skóre 5.

Nepřímá agrese je druhý subtest, kde jsou již podstatně vyšší hodnoty u hráček interligy. U obou družstev jsme zaznamenali zvýšenou míru nepřímé agrese. U starších dorostenek to je 5,7 a hodnota 6,6 je nevyšší hodnotou naměřenou u interligových hráček v osobnostním inventáři B-D-I.

Iritabilita je další kategorie, kde se naměřily vyšší hodnoty agresivity u hráček interligy (5,29), tudíž mírně překročily pětibodovou hranici. Starším dorostenkám byla naměřena hodnota 4,14.

Co se týče subtestu negativismus, vyšlo součtem výsledných hodnot obou družstev nejnižší skóre ze všech kategorií osobnostního inventáře. Starší dorostenky dosáhly hodnoty 3,81 a hráčky interligy 4,0.

Pátou kategorií je resentment. Tento subtest se zařadil na druhou příčku s nejnižšími hodnotami. U starších dorostenek je to 3,86 a u hráček interligy je míra agresivity 3,98.

Podezíravost u starších dorostenek měla hladinu agresivity podstatně nižší než interligové hráčky. Zastavila se na hodnotě 3,09 a u interligových hráček přesně na pětibodové hranici.

Verbální agresivita dosáhla u starších dorostenek nejvyšší hodnoty ze všech měřených kategorií B-D-I (7,14) a u hráček interligy bylo naměřeno skóre 6,24. Hodnoty u obou družstev přesáhly průměrné skóre 5 bodů.

Poslední kategorií je pocit viny. Oba týmy mají výsledek subtestu pod hranicí 5, starší dorostenky 4,4 a interliga 4,6.

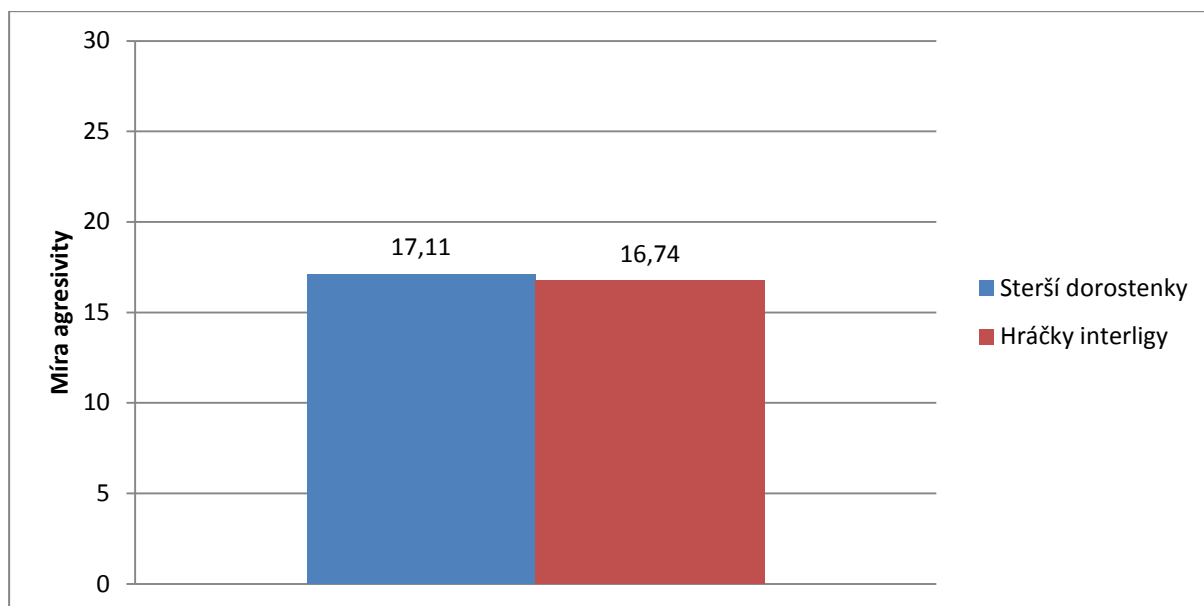
5.2 Výsledky celkové agresivity

Součtem vyhodnocených subtestů fyzická agrese, nepřímá agrese a verbální agrese dostaneme jako výsledek hodnotu celkové agresivity u házenkářek starších dorostenek a hráček interligy.

Maximální počet bodů v subtestu celková agresivita je 30. Hodnoty, které přesahují 15 bodů, jsou zvýšené.

Starší dorostenky dosáhly míry celkové agresivity 17,11. Tento výsledek ovlivnily nejvíce kategorie fyzická agrese a verbální agrese, jejichž hodnoty jsou vyšší než u interligových hráček. Těm jsme naměřili hodnoty celkové agresivity o něco menší 16,74. Interligové hráčky měly nejvyšší hodnoty v subtestu nepřímá agrese. U obou družstev nám vyšla zvýšená míra celkové agresivity.

Srovnání průměrných hodnot starších dorostenek a interligových hráček v subtestu celková agresivita je znázorněn na obrázku 2.

Obrázek 2. Srovnání průměrných hodnot celkové agresivity

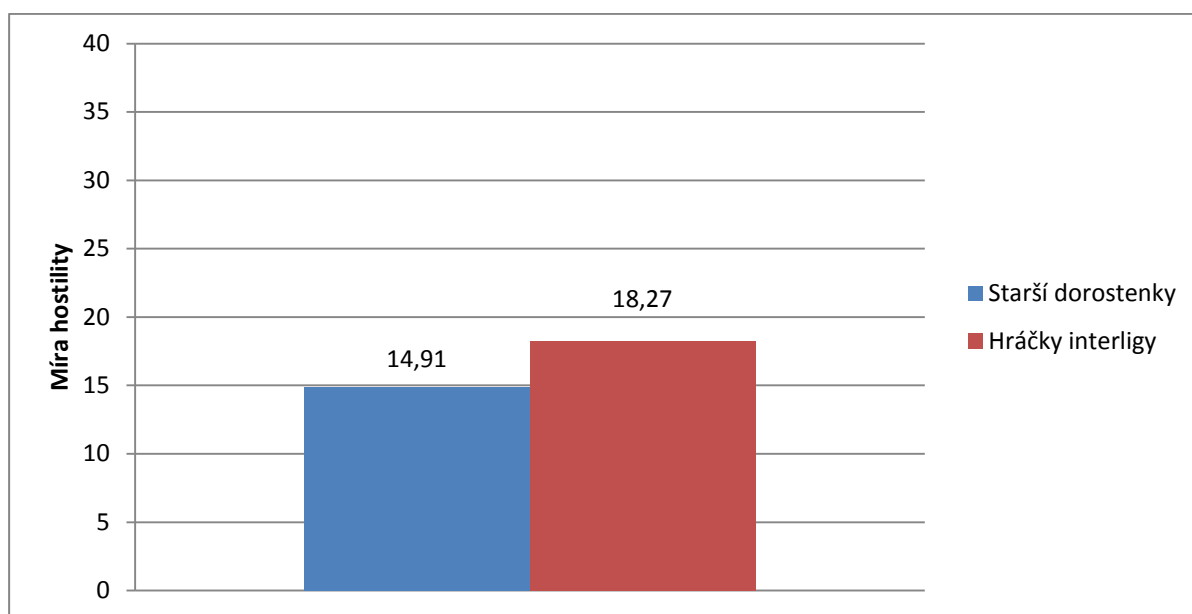
5.3 Výsledky celkové hostility

Součtem vyhodnocených subtestů iritabilita, negativismus, resentment a podezíravost získáme výsledek celkové hostility u házenkářek starších dorostenek a hráček interligy.

Nejvyšší dosažený počet bodů může být 40. Zvýšená míra celkové hostility potom musí být vyšší než 20 bodů.

Starší dorostenky dosáhly hodnoty 14,91. Interligové hráčky mají míru celkové hostility 18,27. Rozdíl mezi družstvy nejvíce ovlivnila kategorie podezíravost a iritabilita, kde hráčky interligy mají viditelně vyšší míru agrese. Subtesty negativismus a resentment mají družstva téměř stejné hodnoty. Ani jedno družstvo nepřekročilo hranici 20 bodů, tudíž se u nich nevyskytuje zvýšená hladina celkové hostility.

Srovnání průměrných hodnot mezi věkovými kategoriemi v subtestu celkové hostility je znázorněn na obrázku 3.

Obrázek 3. Srovnání průměrných hodnot celkové hostility

5.4 Výsledky pozorování zápasů

V zápasech jsme sledovali množství zaviněných volných hodů, sedmimetrových hodů, napomínání u jednotlivých hráček, dvouminutové tresty a diskvalifikace. Zapisovali jsme pouze ta provinění a porušení, která směřovala proti tělu soupeře. Nezapočítávali jsme tresty za nesportovní chování. Další kategorií byla verbální agrese, která se projevuje nadáváním, odsekáváním, hádáním se a nepřímá agrese, do které spadá hození lahví na lavičky, kopnutí do míče, plácnutí rukou o palubovku apod. Výsledkem pozorování jsou zhotovené škály kategoriálního typu. Jednotlivé kategorie jsou výše uvedené.

Vyšší míra trestů a sedmimetrových hodů byla zaznamenána v utkáních s vyrovnaným soupeřem. Zvláště v úsecích zápasu, kdy nastala remíza nebo kdy byl vyrovnaný konec.

V zápasech s protivníkem, nad kterým hráčky s přehledem vedly, byl upozorován menší počet trestů.

Při pozorování utkání jsme zjistili, že na projevy hráček zvláště v kategoriích verbální a nepřímé agrese má také vliv trenér. Ten své svěřenkyně v určitých situacích krotí a uklidňuje. U starších dorostenek bylo upozorováno více takových zásahů. To můžeme přisuzovat faktu, že trenér má u starších dorostenek větší vliv na rozvoj nejen herního, ale také výchovného vývoje hráčky. Na rozdíl od interligového týmu, kde hrají již dospělé hráčky a jejich dovednosti jsou z větší části kompletní.

V tabulce 3 znázorňujeme ukazatele agresivního chování u hráček, které jsme upozorovali při utkáních házené.

Družstvo	volný hod	napomí- nání	2min	7m hod	diskva- lifikace	verbální agrese	nepřímá agrese
Starší dorostenky	71	4	5	8		22	3
Hráčky interligy	108	7	5	4		19	7

Tabulka 3. Ukazatelé agresivního chování na hřišti ze zápasů starších dorostenek a hráček interligy

Vysvětlivky:

- volný hod- faul, při kterém zákrok směřuje proti tělu soupeře
- napomínání- po faulu, při kterém zákrok směřoval proti tělu soupeře
- 2min- vyloučení po faulu, při kterém zákrok směřoval proti tělu soupeře a nebere na něj ohled
- 7m hod- faul proti tělu soupeře při střelbě nad územím brankoviště
- diskvalifikace- napadení, bezohledné, zlomyslné zákroky
- verbální agrese- nadávání, hádání se, provokace
- nepřímá agrese- hození oděvem, ručníkem, kopnutí do lahve

Větší počet volných hodů jsme zaznamenali u interligových hráček. To můžeme přisoudit vyšší herní intenzitě v zápasech a většímu tlaku zvláště ve střední části obrany. Zvýšený počet sedmimetrových hodů u starších dorostenek přisuzujeme herní taktice, kdy křídla v obraně více pomáhají spojkám a poté nestíhají ubránit své hráčky. To má za následek nedovolené bránění a následný trest. V kategorii verbální agrese v zápasech se nám potvrdil výsledek z dotazníku B-D-I, kdy starší dorostenky měly vyšší hodnoty než interligové hráčky. To samé platí i v kategorii nepřímá agrese, kdy hráčkám interligy vyšly vyšší výsledky jak v dotazníku B-D-I, tak při pozorování.

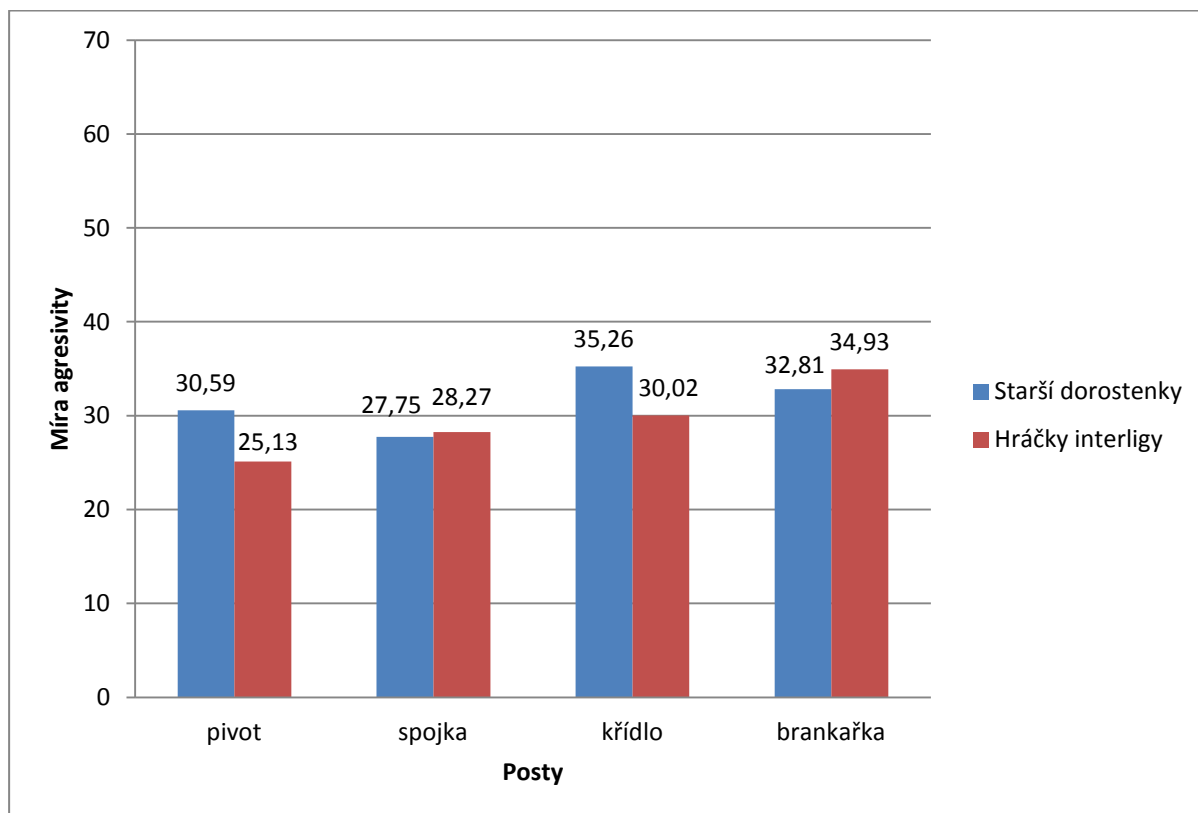
5.5 Výsledky B-D-I u jednotlivých postů a srovnání s realitou v utkání

Součtem subtestů fyzická agrese, nepřímá agrese, iritabilita, negativismus, resentment, podezřavost a verbální agrese, jsme dostali celkový výsledek testu B-D-I.

Tyto hodnoty jsme rozřadili do kategorií podle postů hráček a srovnali jsme je se situacemi v pozorovaných zápasech.

Maximální dosažený počet bodů je 70. Míra agresivity, která přesáhla hranici 35 bodů, je zvýšená.

Celkový výsledek testu B-D-I a porovnání starších dorostenek s hráčkami interligy je znázorněn na obrázku 4.

Obrázek 4. Celkový výsledek testu B-D-I u jednotlivých postů ve starších dorostenkách a u hráček interligy

Při pozorování zápasu starších dorostenek a interligového týmu jsme zjistili, že pivoti a spojky mají nejvíce fyzického kontaktu ze všech postů. Je to dáno mírou intenzity herní aktivity, která se nejvíce odehrává ve střední části pole na území mezi brankovištěm a devítimetrovou čarou. Tyto posty jsou nejvíce fyzicky vytížené, z čehož vyplývá největší počet zaviněných volných hodů. Na hráčky je vynaložen větší herní a psychický tlak.

Brankařky mají minimální počet fyzických kontaktů. Jejich agresivita se v zápasech projevuje především verbální nebo nepřímou fyzickou formou. V celkovém testu B-D-I dosáhly hodnoty agresivity u starších dorostenek 32,81 a u interligových hráček má míra agresivity brankařek nejvyšší hodnotu 34,93.

Další vysoké hodnoty v osobnostním inventáři dosáhla křídla. Podle pozorování zápasů starších dorostenek mají na svědomí nejvíce sedmimetrových hodů a vyloučení. Ovšem většinu těchto trestů nezpůsobila vyšší míra agresivity a zákeřnosti na hřišti, ale spíše herní styl družstva, kdy křídla v obraně více pomáhají spojčkám a poté nestíhají bránit své soupeřky. Naopak v interligovém týmu je často vidět křídla bránící na spojčkách nebo na osobní obraně, kde k faulům dochází jen zřídka.

Pokud srovnáme posty ve věkových kategoriích, vidíme, že jak starší dorostenky, tak interligové hráčky mají podle B-D-I nejméně agresivní pivotky a spojky, které jsou v zápase nejvíce fyzicky vyčerpány. Zato křídla a brankařkám hlavně v interligovém týmu vyšla vysoká hladina agresivity.

5.6 Kazuistika hráček

Pro podrobné porovnání jsme vybrali ze starších dorostenek a interligového týmu z každého postu jednu hráčku a srovnali jsme jejich výsledky z dotazníku B-D-I s pozorováním v utkáních.

a) Pivoti

Fyzickou agresi mají pivoti na stejné úrovni, není zvýšená. Domníváme se, že takový výsledek je ovlivněn velkým fyzickým vyčerpáním při utkáních, což potvrzují i výsledky pozorování, kde pivoti mají vysoké skóre zaviněných volných hodů. Nepřímá agrese má vyšší hodnoty u interligového pivota. Oba pivoti mají zvýšenou hladinu nepřímé agrese. Při zápasech ani jeden pivot neměl vysokou frekvenci ukazatelů nepřímé agrese. Irritabilita je opět zvýšená u interligového pivota. To můžeme přisuzovat vyššímu tlaku, který je na hráčku vyvíjen díky prestiži a důležitosti interligové soutěže. U negativismu a resentimentu nemají zvýšené hodnoty. V kategorii podezíravost mají pivoti hodnoty pod průměrem. Verbální agrese má nejvyšší hodnoty z celého dotazníku B-D-I. V zápasech se příliš verbálně neprojevují, což může mít za následek kompenzaci v běžném životě.

b) Spojky

V kategorii fyzická agrese mají spojky velmi nízké hodnoty. Spolu s pivoty se řadí k nejvíce vytíženým hráčkám v utkáních. Proto také mají vysoký počet zaviněných volných hodů. Nepřímou agresivitu spojky nemají zvýšenou, opět přisuzujeme velké fyzické námaze. Iritabilita, resentment a podezíravost jsou u obou spojek téměř nulové. Negativismus má zvýšenou hodnotu u spojky starších dorostenek. Tento výsledek můžeme přisuzovat dospívání hráčky a nepřijímání autority. Verbální agrese je zvýšená u starší dorostenky. Obě hráčky v této kategorii při pozorování měly minimální hodnoty.

c) Křídla

Fyzická agrese se u křídla starších dorostenek vešla do průměru, u interligového křídla již překročila průměr. Nepřímá a verbální agrese dosáhla u obou křídel téměř maxima. Tyto zvýšené hodnoty můžeme přičítat nižší úrovni vytížení a fyzického kontaktu při utkáních, které se poté prolínají i do běžného života. Iritabilitu a resentment mají křídla téměř stejně zvýšené nad průměrem. Negativismus je zvýšený u křídla starších dorostenek, což opět přisuzujeme nerespektování autority v období dospívání. Podezíravost má interligové křídlo hodnotu nad průměr, starší dorostenka má mizivou hladinu.

d) Brankařky

Zvýšené hodnoty fyzické agrese se projevily u brankařky starších dorostenek. Interligová brankařka má hodnoty pod průměrem. Nemožnost fyzického kontaktu si kompenzují nepřímou a verbální agresí, které jsou u obou hráček zvýšené. Pozorování potvrdilo výsledky zvýšenou intenzitou ukazatelů v těchto kategoriích. Dalším následkem je zvýšená iritabilita u obou hráček. Interligové brankařce se naměřila zvýšená hodnota negativismu. Brankařka starších dorostenek měla v tomto subtestu hladinu agresivity pod průměrem. V subtestech resentment a podezíravost mají hráčky stejné hodnoty pod průměrem.

Ve většině subtestů mají vyšší hodnoty interligové hráčky. Rozdíl ovšem není markantní. Výsledky u jednotlivých hráček se shodují s výsledky z celkového testu B-D-I, kde vyšly jako nejméně agresivní posty spojky a pivoty. Křídům a brankařkám byla naměřena zvýšená hladina agresivity.

6 DISKUZE

V této kapitole se pokusíme rozebrat a interpretovat dosažené výsledky naší práce. V diskuzi popíšeme a porovnáme hodnoty jednotlivých subtestů.

Osobnostní inventář B-D-I je rozdělen do osmi subtestů. První je fyzická agrese, následuje nepřímá agrese, iritabilita, negativismus, resentment, podezíravost, verbální agrese a pocit viny. Maximální počet bodů v každé kategorii je 10 bodů. Hodnoty nad 5 bodů ukazují zvýšenou agresi.

První pozorovaná kategorie byla fyzická agrese. Podle výsledků testu je nepatrně vyšší hodnota u starších dorostenek (4,27) než u interligových hráček (3,9). Jelikož se házená řadí mezi kontaktní sporty a tvrdých zákroků vidíme v zápasech nespočetně, domnívali jsme se, že fyzická agrese bude mít u hráček vysoké hodnoty. Ale ani u jednoho týmu jsme nezaznamenali zvýšenou míru agresivity. Můžeme se tedy domnívat, že vysoká intenzita fyzických kontaktů uspokojuje hráčky natolik, že již nemají přebytečnou negativní energii, kterou by ventilovaly v běžném životě.

Nepřímá agrese je druhý subtest, kde jsou již podstatně vyšší hodnoty u hráček interligy. U obou družstev jsme zaznamenali zvýšenou míru nepřímé agrese. U starších dorostenek to je 5,7 a hodnota 6,6 je nevyšší hodnotou naměřenou u interligových hráček v osobnostním inventáři B-D-I. Zvýšenou hladinu nepřímé agrese můžeme v zápasech přisoudit nemožnosti vyjádřit vlastní názor. Při utkání je mnoho autorit, které hráčky musejí poslouchat, a nevhodné chování k nim znamená trest. Jelikož se nemohou projevit přímo, ventilují agresivitu na nekonkrétní věci kolem nich. Např. odhození láhve, oděvu, míče. Většinou však tuto agresi hráčky v sobě dusí, proto se může projevit ve vyšší míře i v běžném životě.

Iritabilita je další kategorie, kde se naměřily vyšší hodnoty agresivity u interligových hráček (5,29), tudíž mírně překročily pětibodovou hranici. Starším dorostenkám byla naměřena hodnota 4,14. Zvýšenou hladinu iritability u interligových hráček můžeme přisoudit důležitosti výsledků, kterých musejí dosáhnout. Je na ně vynaložen větší tlak, proto mohou v zápasech i při malé negativní provokaci od soupeře, diváka, či rozhodčího reagovat krátkou reakcí popudlivosti.

Co se týče subtestu negativismus, vyšlo součtem výsledných hodnot obou družstev nejnižší skóre ze všech kategorií osobnostního inventáře. Starší dorostenky dosáhly hodnoty 3,81 a interligové hráčky 4,0. V tomto subtestu jsme se domnívali, že vyšších hodnot dosáhne družstvo starších dorostenek, jelikož to jsou dospívající dívky v adolescentním věku. Nízkou

hladinu negativismu můžeme přisuzovat respektování trenéra a dobrým vztahům mezi hráčkami a trenérem.

Pátou kategorií je resentment. Tento subtest se zařadil na druhou příčku s nejnižšími hodnotami. U starších dorostenek je to 3,86 a u hráček interligy je míra agresivity 3,98. Nízké hodnoty můžeme přisoudit vyrovnanosti hráček na hřišti. Smíření se s danou situací, žádný pocit křivdy nebo žárlivost.

Podezíravost u starších dorostenek měla hodnotu agresivity podstatně nižší než tým interligy. Zastavila se na hodnotě 3,09 a u hráček interligy přesně na pětibodové hranici. Tento subtest nám ukazuje, jaké společenské vztahy v týmu panují. U interligových hráček je vyšší hodnota zřejmě díky rivalitě mezi hráčkami. Ovlivňuje to jistě prestiž soutěže a zviditelnění se.

Verbální agresivita dosáhla u starších dorostenek nejvyšší hodnoty ze všech měřených kategorií B-D-I (7,14) a u hráček interligy bylo naměřeno skóre 6,24. Hodnoty u obou družstev přesáhly mezní skóre 5 bodů. U žen obecně je známo, že preferují verbální vyjádření před všemi ostatními. U hráček v zápasech to není jinak. Starším dorostenkám ve verbálních projevech při utkáních zabraňuje v mnoha situacích trenér, který je umravňuje. Proto se můžeme domnívat, že nemožnost sdělit vlastní názor si kompenzují v běžném životě.

Poslední kategorií je pocit viny. Oba týmy mají výsledek subtestu pod hranicí 5, starší dorostenky 4,4 a hráčky interligy 4,6. To, že hodnoty jsou v normálu, nasvědčuje, že hráčky necítí lítost za skutky, které provedly a netrpí výčitkami svědomí.

Pokud srovnáme posty ve věkových kategoriích, vidíme, že jak starší dorostenky, tak interligové hráčky mají podle B-D-I nejméně agresivní pivotky a spojky, které jsou v zápase nejvíce fyzicky vytížené. Zato křídům a brankařkám hlavně v interligovém týmu vyšla vysoká hladina agresivity. Když porovnáme výsledky B-D-I a pozorování jednotlivých postů v zápasech, můžeme se domnívat, že snížené hodnoty agresivity v osobnostním inventáři jsou důsledkem dostatečné herní aktivity a vybití se na hřišti. Čím více je hráčka fyzicky vytížená, tím menší má přebytek negativní energie a agrese se projevuje v menší míře.

Agresivitu většina autorů popisuje jako negativní energii. Podle Čermáka (1998) je to forma chování, jehož cílem je záměrně někoho poškodit nebo mu ublížit. Podle Hartla (1993) se jedná o nepřátelství, útočnost. Jedná se tedy u hráček o agresivitu nebo jenom vysokou výkonovou motivaci. Vaněk et al. (1984, 47) tvrdí, že „agresivita je ve sportu chápána jako neodlučitelná součást sportovního boje“. Podle mého názoru každá hráčka v utkání musí projevit agresivitu. Nejedná se však o destruktivní negativní energii, ale o soutěživost a snahu být lepší než soupeř.

7 ZÁVĚR

V bakalářské práci bylo zjištěno, že starší dorostenky mají u většiny subtestů B-D-I menší hodnoty než hráčky interligy. Pouze u fyzické agrese a verbální agrese jsou jejich hodnoty vyšší. Co se týče zvýšené míry agresivity, starší dorostenky je překročily v subtestech nepřímá agrese a verbální agrese. Interligové hráčky mají zvýšenou agresi v subtestech nepřímá agrese, iritabilita a verbální agrese. Při pozorování utkání se nám potvrdil výsledek z dotazníků B-D-I, kdy starší dorostenky měly vyšší hodnoty v kategorii verbální agrese než interligové hráčky. To samé platí i v kategorii nepřímá agrese, kdy hráčkám interligy vyšly vyšší výsledky jak v dotazníku B-D-I, tak v utkáních.

Výsledky dotazníků a pozorování hráček, které byly rozděleny do věkových kategorií, můžeme interpretovat i na výsledky agresivity hráček rozdělených podle herní výkonnosti. Protože právě věk určuje zařazení do výkonností kategorie.

Při pozorování zápasů a porovnání hladiny agresivity podle postů jsme zjistili, že pivoti a spojky mají nejvíce fyzického kontaktu ze všech postů. V dotazníku B-D-I měly tyto dva posty u obou věkových kategorií nejnižší hladinu agrese. Tyto výsledky nám potvrdily i kazuistiky hráček. Sníženou agresivitu můžeme přisuzovat velké vytíženosti na hřišti, kde se hráčky dostatečně vybijí a nemají potřebu dále ventilovat přebytečnou negativní energii. Brankařky a křídla mají vysokou míru agresivity v B-D-I, která může pramenit z nižší intenzity fyzického kontaktu na hřišti.

Odpověď na výzkumné otázky:

1. Jaké jsou hodnoty agresivity podle B-D-I u hráček házené v jednotlivých věkových kategoriích?

Agresivní hodnoty hráček byly vyhodnoceny ve dvou faktorech. Prvním byl faktor celkové agresivity, kde starší dorostenky dosáhly míry 17,11. Tento výsledek ovlivnily nejvíce kategorie fyzická agrese a verbální agrese, jejichž hodnoty jsou vyšší než u interligových hráček, kterým jsme naměřili hodnoty celkové agresivity o něco menší 16,74. U obou družstev nám vyšla zvýšená míra celkové agresivity. Druhým faktorem je celková hostilita, která dopadla následovně: Starší dorostenky dosáhly hodnoty 14,91. Interligové hráčky mají míru celkové hostility 18,27. Rozdíl mezi družstvy nejvíce ovlivnila kategorie podezřívavost a iritabilita, kde hráčky interligy mají viditelně vyšší

míru agrese. V subtestech negativismus a resentment mají družstva téměř stejné hodnoty. Ani jedno družstvo nepřekročilo hranici 20 bodů, tudíž se u nich nevyskytuje zvýšená hladina celkové hostility.

2. Jaká je frekvence položek agresivního chování v utkání?

Vyšší míra trestů a sedmimetrových hodů byla zaznamenána v zápasech s vyrovnaným soupeřem. Zvláště v úsecích zápasu, kdy nastala remíza nebo kdy byl vyrovnaný konec. V zápasech s protivníkem, nad kterým hráčky s přehledem vedly, byl zpozorován menší počet trestů. Při pozorování zápasů jsme zjistili, že na projevy hráček zvláště v kategoriích verbální a nepřímé agrese má také vliv trenér.

3. Jak korespondují hodnoty B-D-I s položkami agresivity v zápasech podle věku?

V utkáních se nám potvrdil výsledek v kategorii verbální agrese s výsledkem dotazníku B-D-I, kdy starší dorostenky měly vyšší hodnoty než interligové hráčky. To samé platí i v kategorii nepřímá agrese, kdy hráčkám interligy vyšly vyšší výsledky jak v B-D-I, tak při pozorování. Fyzická agrese se projevila v utkáních ve větší míře u interligových hráček. Tento výsledek přisuzujeme vyšší intenzitě herní aktivity v interligové soutěži. V dotazníku B-D-I měly hráčky interligy nižší hodnotu fyzické agrese než starší dorostenky.

V této bakalářské práci dochází ke komparaci osobnostního inventáře B-D-I a pozorování jako pilotní studie. Výsledky by mohly být přínosné pro praxi, trenéry i hráčky. Zvažujeme další náměty k budoucímu výzkumu, kam bychom mohli zařadit i jiné věkové kategorie a chlapecké týmy.

Limitujícími ukazateli studie jsou omezení na jeden klub, což je na pilotní studii dostačující. Do budoucna by byla možná spolupráce i s jinými kluby. Dále se pracuje s první verzí škály ukazatelů agresivity, která by v dalších výzkumech mohla být propracovanější.

8 SOUHRN

Cílem bakalářské práce bylo popsat hladinu agresivity pomocí BDI u starších dorostenek a hráček interligy, porovnat agresivní hodnoty hráček a zjistit, jak korespondují dotazníkové hodnoty s reálem v konkrétních situacích v soutěži žen. Tento problém nám pomohl objasnit osobnostní inventář B-D-I a pozorování hráček ve třech zápasech.

Pomocí B-D-I jsme zjistili celkové výsledky testu B-D-I, celkovou agresivitu a celkovou hostilitu hráček. Hodnoty jsme porovnali mezi staršími dorostenkami a hráčkami interligy.

Díličními cíly bylo zjistit, zda se liší agrese v jednotlivých věkových kategoriích. Jak se liší agrese podle herní výkonnosti mezi staršími dorostenkami a hráčkami interligy a porovnání hladiny agresivity podle kazuistik hráček rozdělených podle postů. Na základě stanovení dílčích cílů byly formulovány výzkumné otázky.

Výzkumu se zúčastnily hráčky DHK Zora Olomouc v kategoriích starší dorostenky ve věku 17-18 let a hráčky interligy ve věku 20-32 let.

Hlavním úkolem pro zjištění výsledků bylo vyhodnocení osobnostních inventářů B-D-I všech hráček a srovnání hladiny agresivity s pozorováním tří zápasů v každé věkové kategorii. Při pozorování byla vytvořena škála ukazatelů agresivního chování, která byla následně porovnána s hodnotami dotazníku B-D-I, který rozděluje agresivitu na osm kategorií. První je fyzická agrese, následuje nepřímá agrese, iritabilita, negativismus, resentment, podezřavost, verbální agrese a pocit viny. Jelikož je tato práce pilotní, pracujeme s první verzí škály ukazatelů agresivity. Při pozorování jsme nesrovnávali všechny subtesty z dotazníku B-D-I.

Při vyhodnocování výzkumu jsme došli k závěru, že starší dorostenky mají u většiny subtestů B-D-I menší hodnoty než hráčky interligy. Pouze u fyzické agrese a verbální agrese jsou jejich hodnoty vyšší. Co se týče zvýšené míry agresivity, tedy hodnoty agresivity nad 5 bodů, starší dorostenky toto skóre překročily v subtestech nepřímá agrese a verbální agrese. Interligové hráčky mají zvýšenou agresi v subtestech nepřímá agrese, iritabilita a verbální agrese. V kategorii podezřavost dosáhly hraničního skóre pěti bodů.

Při pozorování zápasů a porovnání hladiny agresivity podle postů jsme zjistili, že pivoti a spojky mají nejvíce fyzického kontaktu ze všech postů. V dotazníku B-D-I měly tyto dva posty u obou věkových kategorií nejnižší hladinu agrese. Tyto výsledky můžeme přisuzovat velké vytíženosti na hřišti, kde se hráčky dostatečně vybijí a nemají potřebu dále ventilovat přebytečnou negativní energii. Brankařky a křídla mají vysokou míru agresivity v B-D-I,

která pramení z nižší intenzity fyzického kontaktu na hřišti. Kazuistiky hráček potvrdily předchozí výsledky.

9 SUMMARY

The main goal of the bachelor thesis was to compare the level of the aggressiveness of junior players and players of the Interliga. We found out the levels and compared them with respondents' answers in questionnaires. Find out results of the aggressiveness and hostility helped us B-D-I system and observation of the players in matches. Then we compared values between both groups.

As a section goal we could mark what is the difference in aggressiveness of single category. Next distinction and section goal is to belong psychological production rate between both groups and as a last one we can mention personal questionnaire. Each of questionnaire was divided on players' positions. On the sections goals were established and formed research questions.

On the research participated two categories of players of Zora Olomouc handball club. There were juniors and women team. Participated players were divided on two age groups. First was 17-18 years and second 20-32 years.

The main goal for find out result which were compared results of the B-D-I and level of the aggressiveness of all respondents and comparing levels of the aggressiveness in three matches each group. During the observation of players we made a range sign of the aggressive behavioral which was compared with values from questionnaire of B-D-I which is divided on eight categories. The first one is psychological aggressiveness and next are indirect aggression, irritability, negativism, resentment, suspicion, verbal aggression and feelings of guilt. This is a first bachelor thesis on this theme, means we worked with first version indicators of the aggressiveness. In part observation of players we did not compare subtests from questionnaire B-D-I.

In fact we found out the younger players have less score in B-D-I subtests than the players of interliga. The juniors players achieved higher score at psychological aggressiveness and verbal aggression. The juniors players got over score 5 in rate of aggressiveness at indirect aggression and verbal aggression. Players of interliga got over in indirect aggression, irritability and verbal aggression. In category suspicion achieved border score 5.

In observation of matches and comparing level of the aggressiveness we have got results for players on each positions. We found out two positions which has the highest psychological contact. They are pivots and clutches. In questionnaire B-D-I we can see these two positions have the least level of the aggressiveness. Those results we can explain as high psychological performance and players haven't got much negative energy than others. Goalkeepers and wings

have high rate of aggressiveness in B-D-I which is come from lower intensity of psychical contact at field. The results are in match with personal questionnaires.

REFERENČNÍ SEZNAM

- Ajgllová, V. (2006). *Historie házenkářských her u nás a ve světě*. Diplomová práce, Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.
- Čermák, I. (1998). *Lidská agrese a její souvislosti*. Žďár nad Sázavou: Nakladatelství Fakta.
- Dovalil, J. et al. (2005). *Výkon a trénink ve sportu*. Praha: Olympia.
- Fromm, E. (1973). *Anatomie lidské destruktivity*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Geist, B. (2000). *Psychologický slovník*. Praha: Nakladatelství Vodnář.
- Gillernová, I. (2000). *Slovník základních pojmů z psychologie*. Nakladatelství Fortuna.
- Hartl, P. (1993). *Psychologický slovník*. Praha: Budka.
- Hartl, P. (2004). *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál, s.r.o.
- Hartl, P. & Hartlová, H. (2004). *Psychologický slovník*. Praha: Portál, s.r.o.
- Kodým, M. (1977). *Výzkum intelektuálních schopností pohybově talentované mládeže*. České Budějovice: Pedagogická fakulta.
- Kodým, M. (1978). *Výběr sportovních talentů*. Praha: Olympia.
- Konečný, J. (2010). *Pravidla házené*. Praha: Český svaz házené.
- Lehnert, M. et al. (2010). *Trénink kondice ve sportu*. Olomouc: Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury.
- Lorenz, K. (1963). *Takzvané zlo*. Praha: Academia.
- Macák, I. (1971). *Psychológia športu*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Macák, I. & Hošek, V. (1987). *Psychológia telesnej výchovy a športu*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Máček, M. & Máčková, J. (1997). *Fyziologie tělesných cvičení*. Masarykova univerzita v Brně, Pedagogická fakulta, Brno.
- Morávek, S. (1991). *Úvod do psychodiagnostiky dospělých*. Olomouc: Rektorát Univerzity Palackého.
- Nakonečný, M. (1995). *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia.
- Nakonečný, M. (1996). *Motivace lidského chování*. Praha: Academia.
- Poněšický, J. (2005). *Agrese, násilí a psychologie emocí*. Praha: Nakladatelství Triton.
- Sillamy, N. (2001). *Psychologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Slepička, P., Hošek, V., & Hátlová, B. (2006) *Psychologie sportu*. Praha: Univerzita Karlova.
- Svoboda, M. (1992). *Metody psychologické diagnostiky dospělých*. Praha: CAPA.
- Šimanovský, Z. (2002). *Hry pro zvládání agresivity a neklidu*. Praha: Portál, s.r.o.
- Táborský, F. (2009). *Historie házené*. Retrieved 18. 10. 2011 from the World Wide

Web: <http://www.svaz.chf.cz/content.aspx?contentid=2693>.

Tkadlec, J. & Tůma, M., (2002). *Házená*. Praha: Olympia.

Vaněk, M. et al. (1970). *Psychologie sportovní činnosti*. Praha: Univerzita Karlova.

Vaněk, M. et al. (1984). *Psychologie sportu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Wolf, L. (2009). *Agresivita v bojových sportech a bojových uměních*. Diplomová práce, Univerzita Palackého, Fakulta tělesné kultury, Olomouc.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Jednotlivé výsledky starších dorostenek, které jsme získali vyhodnocením dotazníků agresivity B-D-I.

	Fyzická	Nepřímá	Iritabilita	Negativismus	Resentiment	Podezřavost	Verbální	Vina
1	4,00	5,50	3,64	6,00	3,75	4,00	7,70	2,20
2	3,00	4,40	2,73	4,00	3,75	0,00	6,93	6,60
3	4,00	6,60	3,64	0,00	2,50	5,00	9,24	4,40
4	3,00	5,50	0,91	2,00	1,25	4,00	6,93	2,20
5	5,00	7,70	5,46	2,00	6,25	6,00	4,62	7,70
6	4,00	5,50	7,28	6,00	5,00	6,00	8,47	5,50
7	5,00	9,90	5,46	8,00	7,50	1,00	8,47	3,30
8	2,00	6,60	6,37	4,00	2,50	1,00	6,16	3,30
9	6,00	5,50	7,28	4,00	3,75	4,00	7,70	5,50
10	8,00	3,30	0,91	0,00	6,25	2,00	6,93	2,20
11	3,00	2,20	1,82	6,00	0,00	1,00	5,39	5,50

Příloha č. 2: Jednotlivé výsledky interligových hráček, které jsme získali vyhodnocením dotazníků agresivity B-D-I.

	Fyzická	Nepřímá	Iritabilita	Negativismus	Resentiment	Podezřavost	Verbální	Vina
1	6,00	8,80	8,19	4,00	6,25	7,00	10,01	6,60
2	6,00	7,70	8,19	4,00	6,25	6,00	7,70	5,50
3	4,00	9,90	7,28	6,00	3,75	4,00	9,24	4,40
4	3,00	4,40	4,55	4,00	3,75	3,00	3,85	1,10
5	4,00	6,60	5,46	6,00	2,50	3,00	6,16	4,40
6	3,00	4,40	1,82	2,00	0,00	0,00	2,31	4,40
7	3,00	6,60	3,64	4,00	5,00	7,00	5,39	4,40
8	9,00	7,70	4,55	6,00	1,25	6,00	6,93	4,40
9	1,00	1,10	1,82	0,00	3,75	4,00	3,85	5,50
10	1,00	7,70	5,46	6,00	5,00	5,00	6,16	3,30
11	3,00	7,70	7,28	2,00	6,25	10,00	6,93	6,60

Příloha č. 3: Frekvence ukazatelů agresivity v zápasech starších dorostenek.

Hráčka	volný hod	napomínání	2 min	7m hod	diskvalifikace	verbální agrese	nepřímá agrese
1	6		1	1		3	
2	10			4		1	
3	14			1		2	
4	8					1	
5	4		1			2	
6	6			1		2	1
7	2						
8	6						
9						4	1
10						3	
11	15		2	1			

Vysvětlivky:

- volný hod- faul, při kterém zákrok směřuje proti tělu soupeře,
- napomínání- po faulu, při kterém zákrok směřoval proti tělu soupeře,
- 2min- vyloučení po faulu, při kterém zákrok směřoval proti tělu soupeře a nebere na něj ohled,
- 7m hod- faul proti tělu soupeře při střelbě nad územím brankoviště,
- diskvalifikace- napadení, bezohledné, zlomyslné zákroky,
- verbální agrese- nadávání, hádání se, provokace,
- nepřímá agrese- hození oděvem, ručníkem, kopnutí do lahve.

Příloha č. 4: Frekvence ukazatelů agresivity v zápasech interligových hráčků.

Hráčka	volný hod	napomínání	2 min	7m hod	diskvalifikace	verbální agrese	nepřímá agrese
1	5		1				
2	1						
3						5	2
4	25	1		1		1	
5	21	1	1	1		2	
6	11	2		2			
7	9		1			3	
8	8	1	2			2	1
9	5						
10	7	1					
11	16	1				2	3

Vysvětlivky:

- volný hod- faul, při kterém zákrok směřuje proti tělu soupeře,
- napomínání- po faulu, při kterém zákrok směřoval proti tělu soupeře,
- 2min- vyloučení po faulu, při kterém zákrok směřoval proti tělu soupeře a nebere na něj ohled,
- 7m hod- faul proti tělu soupeře při střelbě nad územím brankoviště,
- diskvalifikace- napadení, bezohledné, zlomyslné zákroky,
- verbální agrese- nadávání, hádání se, provokace,
- nepřímá agrese- hození oděvem, ručníkem, kopnutí do lahve.